

TÖRTÉNELMI LAPOK.

ittal a Kolozsvar létesített Országos Történelmi Ereklje-Muzeum, a Honvéd-egyletek, valamint a Vasvári Márcz. 15. Állandó Bizottság, a Kossuth Lajos-bizottság és Vasvári-kör hivatalos közlönye

SZERKESZTŐ-BIZOTTSÁG:

Miklós ezredes, alelnök, Esterházy Miguel gr., Gámán Zsigmond, Huszár Sándor br., Kövály László, Nagy Lajos.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

KUSZKÓ ISTVÁN

AZ ORSZ. TÖRTÉNELMI EREKLYE-MUZEUM IGAZGATÓ ÖRE.

RENDES MUNKATÁRSÁK:

Ujnyadról: Gyarmathy Zsigmondné. **Beszterczéről:** Csernátoni Gyula dr. **Brassóból:** Baráczy Sándor, Ferencz. **Budapestről:** Bartha Miklós, dr. Ferenczy Zoltán, Hegedüs István dr., Hentaller Lajos, Mór, Kreith Béla gr., Reiner Zsigmond dr., Szinnyei József id. **Deésről:** Kádár József. **Dévaról:** Andre. **Györből:** Vajda Emil dr. **K.-Vásárhelyről:** Balogh Vendel dr. **Kolozsvarról:** Deáky Béla, Kovács János, Istvánne, Márki Sándor dr., Szádeczky Lajos dr. **Lugosról:** Nagy-Bányáról: Törökfalvi Pap Zsigmond. **Nagyváradról:** Hegyesi Márton. **Sátoraljaytolay Etele.** **Szamosujvárról:** Kádár József. **Vizaknáról:** Szentkatolnai Bakk Endre. **Zalaegerszről:** Borbély György. **Fényképező munkatársak:** Dunky Ferencz, Dunky Kálmán.

Szerkesztőség és kiadóhivatal,

illető minden küldemény intézendő: Kolozsvar, Széchenyi-tér 20. sz. Országos Történelmi Ereklje-Muzeum helyiségében.

A m. kir. posta-takarékpénztár clearing és cheque forgalmában a kiadóhivatal száma 3213.

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

Ára negyedévre 2 korona. — Külföldre 2 korona 50 fillér.

— Évfolyamtól megrendelhető. — Diszes borítékba kötve az I., II., III., IV., V., VI. és VII. évfolyam ára 60 korona.

Egyes szám ára 40 fillér. =====

— A borítékkal 20 oldalra terjed.

TOTT AZ „ELLENZÉK” KÖNYVNYOMDÁJÁBAN

TARTALOM.

Az első szám tartalma:

<i>Fokuss.</i> Rákóczi Viktor	Oldal 1—2
<i>Történelmi.</i>	
Emlékművelés. Czuczor János honvéd tábornokai. Fordította: Szasser Mihály	2—3
Jeles napok	3—5
A kolozsvári Kossuth-asztalhasadás története. Turcsányi György	5
Az ereklye-muzeum Kossuth Lajos eredeti kézirat gyűjteményéből. Közli: Kuszkó István	6—8
Kossuth Lajos poharának vizsgálása	8
Az ereklye-muzeum gyűjteményének állandó helye	8—9
Az erd. r. kath. világi és szerzetes papság az 1848—49-iki szabadságharc alatt. Szentkatolnai Bakó Endre (Első cikk).	9—10
Psikal Máté a legöregebb 1848-as honvéd Kolozsvárt. Szemlelő	10—11
Kossuth Lajos helyen felakasztott szobor	11—12

Különfülek:

Mikor született a Kossuth-nota? — Kossuth Lajos helyen felakasztott szobor. — Wesselyóvi Miklós szoborának letelepezése. — Kossuth Lajos amerikai képe. — Bethlen György gr. emlékeztető. — Kossuth emlékek és a honvedek Pantheonjának kiállításai. — Száz évszori a nemzet nagyjának. — Ambrus Vendel nem érette meg a Kossuth-annepet. — Pasztió kolozsvári emlékeink. — Csatahelyek Alsó-Fehérmezében. — Kifélezés és honvéd szándok. — Ehsmerés a sürgősi múzeum megalkotójának. — A Mátyás-szobor letelepezése. — Három Kossuth-pohár Kolozsvárt. — A Kossuth-szobor másolata.

Olvasóink figyelmébe.

A kolozsvári Orsz. Történelmi Ereklye Múzeum kezdeményezésére, Mátyás király lovasszobrának letelepezése alkalmára történelmi kiállítás rendeztetik. A kiállítás előke: Wlassits Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter. A kiállítás a magyar történelem részleteiből, főleg Erdély történelméből a kiválóbb berkesel és értékkel bíró tárgyak bemutatása tevéseztetik.

A kiállítás e hó folyamán megnyitjuk, bezárása pedig a szobor letelepezése utáni időben lesz.

Lapunk olvasói közül felhívjuk mindazok figyelmét, a kik a kiállítás gazdagítása körül

munkálkodni kívánnak, hogy ezir értesítéssel az előkészítő bizott zölni sziveskedjenek.

Lapunk közelebbi számaiban egy foguak megismereni s felőlelik a rege lom urelert mindazokat a tárgyakat, amelyek a történelmi kiállításra tartoznak.

Mű-történelmi kiállítás.

Az alispánokhoz és polgármesterekhez a kolozsvári Orsz. Történelmi Ereklye Múzeum megküldte az alábbi átiratot:

Az idábbi két tiszretelejes előterjesztés bölcs vezetése alatt ábró (megye vagy város) közzé tenni és arra az illetékes körök és hazafiak részű figyelmét felhívni.

Az Országos Történelmi Ereklye Múzeum Károlyi Máté király lovasszobrának letelepezése alkalmára Hunyvádi kortól a jelenlegi Erdély fővárosának történelmi eseményeit magyarázó és jelesbb események emlékeit kegyelelben tartó tárgyakból és iratokból történelmi kiállítást rendez. Kéri a múzeum mindazok a kik emle kiállítás gazdagabbá tételéhez tárgyakkal, képekkel, oklevelek, könyvek, iratok, levelek, fényképek, vérték, vagy más lovagi felszerelések, és szerzők, fogók, serlegek, kiválóbb egyének történelmi sírjai hozzájárulhatnak, ez irattal jelenléstükre hárdu sziveskedjenek.

Arra kérik tekintetes emle, hogy kegyelel megküldjék a kik a kiállítás tárgyainak felőlelik a rege lom urelert mindazokat a tárgyakat, amelyek a történelmi kiállításra tartoznak. Együttal a kik kérik a tiszretelejes előterjesztésben megjelölt tárgyakat, hogy azok a kik a kiállítás tárgyainak felőlelik a rege lom urelert mindazokat a tárgyakat, amelyek a történelmi kiállításra tartoznak.

A kiállítás előkészítő részleteiről s a levő munkálatokról idorőlelert a Történelmi Ereklye Múzeumunk hivatalos lapjában közlő felőle tájékoztatások.

A múzeum a város területen, egy telőlként, tesületeknél sib. Ilyen kiállítás, kértük a kik a kiállítás tárgyainak felőlelik a rege lom urelert mindazokat a tárgyakat, amelyek a történelmi kiállításra tartoznak.

Hazafitü üdvözléttel

Wlassits Gyula, miniszter elnök

Deák Múzeum

Kuszkó István, a múzeum igazgatója

Ereklye múzeum

orsz. történelmi ereklye múzeum szervezése századik évfordulójára előtű 9 órákor a Mátyás királyok 16 s-ának tárgysorozattal, lesz, a múzeum tagokkal vidó k. történelmi kiállítás október 5-ig ml melynek előkészítése a múzeum munkájának lesz.

TÖRTÉNELMI LAPOK.

Az orsz. tört. ereklye-muzeum, a honvéd-egyletek és több hazafias egylet hivatalos közlönye.

Felölős szerkesztő:

KUSZKÓ ISTVÁN

az orsz. tört. ereklye-muzeum igazg. öre.

A lap szellemi és anyagi részét illető közlemények az orsz. tört. ereklye-muzeum igazgató öre címére küldendők.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Kolozsvár, Széchenyi-tér 20. sz.

Előfizetési díjak:

1/4 évre 2 kor., 1/2 évre 4 kor.,
egy évre 8 kor.

A m. posta-takarékpénztár claering-és cheque-forgalmában a kiadóhivatal száma: 3213

FOHÁSZ.

Kossuth Lajos 100-adik születésnapjára.

1902. szeptember 19-ére, az országos függetlenségi párt megbízásából írta: RÁKOSI VIKTOR.

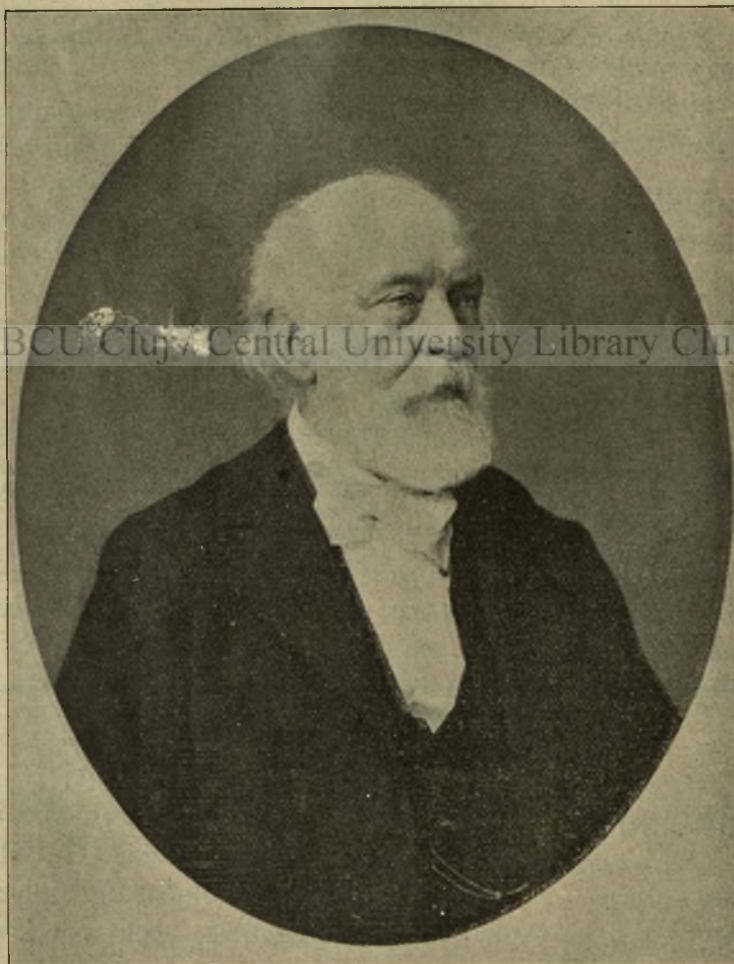
*Mindenható Isten,
Urunk és Atyánk!
ki kezekben tartod
a mindenségben futó
csillagvilágok és a
porban csuszó férges
sorsát, kitől nyertük
az élet fényét s kitől
majdan megadással
fogadjuk a halál ár-
nyékát: hozzád fo-
hászkozunk.*

*Enaponembermil-
liók szívének kitárt
két kapuján át suhog
feléd a végtelenségbe
a hála és könnyörgés
kettős imádsága.*

*Völgyeink párás
mélyéből, napsugaras
rónáinkról, a zsup-
födeles fehér tanyák
tornáczáról, az üve-
ges palotákból tisztán,
mint egy égbe
visszahulló hajnali
harmateső, száll feléd
a kicsinyek és nagyok
a szegények, és gaz-
dagok, a fehérkezű és
barnaarcú magya-
rok hála imádsága.*

*A Te akaratod
szabta utját a Turul
madárnak, mely sebes szárnyesapásokkal hon-
kereső őseinket Ázsia bus pusztaságairól Attila
mosolygó örökébe vezette.*

*Te adtad, mikor szükségünk volt rá, Bo-
tond kapudöntő bárdjának az erőt, Te adtad a*

*Dr. Kossuth Lajos Ignác usnak
Tuzin Aug. 1883*

Kossuth Lajos

*Ezeréves munka verejtékével megtermé-
kenyített, ezeréves szenvedés könnyeivel megáz-
tatott hazánk porába leborulva, könnyörgünk
hozzád, Örökkévaló Isten! Állítsd meg ho-
mályos egünkön a hazaszeretet bujdosó csil-*

*lechmezei Lehel kürt-
jének könyfakasztó
bánatát, mely meg-
döbönt nyilas tábo-
rainkat hazaterelte
és sátozókárokat ma-
radandóan ideczöve-
kelje.*

*A Te segítségével
ködös századokon, a
vér és vas emberte-
len korszakain tör-
tünk át, dolgozva,
küzdve, ellenség rab-
lánczát vagy ma-
gunk visszavonásá-
nak átkát hűrezolva:
megfogyva, fáradtan
aléltan, vérvesztetten,
de áttörtünk, de itt
vagyunk és két ke-
zünket két szemün-
ket, egy szivünket,
egy szivünkben ezer
szerelmünket Hoz-
zád emelve rebejjük
el ezért hála imádsá-
gunkat, óh Atyánk!
És ez a himnusz száll
feléd ma innen a vi-
rágók illatából, a ma-
darak dalából, erde-
ink suttogásából, vi-
zeink zugásából.*

lagát! Hadd sugározza be mindeneknek szívét és elméjét, hogy senki se legyen e nemzet fia közül kislelkű, gyáva: megfélekedezni tovatűnt századokkal sirba temetett őseinkről, kik tűzhelyüket, asszonyainkat, gyermekeiket, nyelvüket, hazájukat, Árpád örökét védve ezrével hullottak a harcmezőn, haltak a vérpadon, veszték a börtön mélyén, vérzettek el a sortüzek alatt.

Add, hogy ezen a nagy napon s ennek a nagy napnak minden fordulóján az emlékezet fénye villanjon át a sziveken s megihletett lelkünkön átvonuljon a szent záródoksereg:

Az apostolok,
a hősök,
a vértanúk,
a száműzöttek,
az elnyomottak véres és bánatos legiója.

Add, hogy ezen a napon, nekünk fáradt nemzedéknek fáradt képzelete fiatal erőre kapjon, száz szárnycsapással száz esztendőtt szálljon vissza s aztán megálljon egy kis bölcső előtt.

Megálljon, mint megállott ott száz év előtt a magyar szabadság géniusza, hogy homlokon csókolja a bölcsőben alvó gyermeket.

A magyar szabadság géniusza, a Te égi seregeidnek legszebb angyala ott állt fényes arcuzatjával a bölcső mellett, örködött a gyermek álmai felett, vezette az ifju lépéseit, igazgatta a férfi tetteit és az aggastyán utolsó lehelletével, eltakarva fényes arcuzatját, viszsztatért égi honába.

Te adtad őt minékünk: a nemzetnek, a hazának, az emberiségnek, a világnak; a gyöngéknak, az elnyomottaknak, a jogtalanoknak, a szenvedőknek s meggyújtván az

emlékezet oltárán az áldozati tüzet, égig csapó lángja hirdesse ezért hálánkat irántad, óh jóságos Istenünk!

Isten prófétája, harci kürtöt fujó, népet fölrazzó, lelkeket fölgyújtó, lánczokat széttördelő, nemzetet teremtő Kossuth; te száműzött, bujdosó, hontalan Kossuth; meghalt, de halhatatlan, eltemetett, de köztünk járó Kossuth: emléked örök léssen, lélek a lelkekben, míg Árpád népe gyáva szolgálhaddá nem korcsosul.

Magyarok Istene! Rákóczi nemzete, Kossuth népe kiált föl hozzád a mélységből!

Óh adj nekünk, mint a multakban, az elfátyolozott jövődőknek nehéz időiben is lángszellemeket, a kik a mannátlan sivatagból az ígért földjére kivezessenek.

Óh add, hogy a balsorsban ne legyünk soha csüggedők, a hatalomban elbizottak, a szenvedésben gyávák és a kényelemben elpuhultak.

Áldd meg termékenységgel asszonyainkat, hogy harczra és munkára termett aczélkaru fiakat adjanak a hazának.

Áldd meg termékenységgel földünk méhét, hogy aczélos buzát teremjen a népnek.

És áldd meg, óh ezerszer áldd meg e szép haza mincstulú fiait, kik a Te szined előtt e napon szent fogadalmat tesznek: istenfélelmet hirdetni, hazát szeretni, nemesen gondolkozni és cselekedni, nagy tettekre vállalkozni, a nép javára élni, javáért meghalni, Árpád hazáját, Attila örökét szabaddá, gazdaggá, boldoggá tenni.

Atyánk! Vedd kedvesen hálánkat és hallgasd meg könyörgésünket.

Amen!

TÁRCZA.

Emlékirataim.

Irtta: Czetz János 1848—49-i honvéd-tábornok.

Fordította: *Strasser Mihály.*

Előszó.

Ha a nemzetek élete folyását vizsgáljuk, figyelmünket az a tényező ragadja meg leginkább, a mely a köztársasági államforma feltétlen előnyeiről tesz tanubizonyságot.

A monarchista népek ugyanis ha a despotismus és anarchismus nyomását tovább tűrni nem képesek, úgy vélekednek, hogy a kártérítést vagy sérelmeik orvoslását fundamentalis intézményeik megváltoztatása árán eszközölhetik.

A köztársaság képezi utolsó menedéküket, utolsó reményüket. Ha ellenben modern köztársasági államokat ugyanilyen terjedelmű válságok fenyegetnek, ezek sohse fogják elveiket feladni, hogy a monarchikus államformát felvéve abban keressenek és találjanak megnyugvást; sőt ellenkezőleg; rendithetlen hűséggel tartanak ki köztársasági intézményeik mellett és arra törekednek, hogy azokat fokozatosan jobbá és jobbá tegyék. A köztársaság az egyedüli államforma, a melyet az összes szociális szervezetek elfogadnak, mint-hogy mindenütt akklimatizálódik és minden népfajnál biztosítva van fejlődése.

Kegyeletes tartozást rovok le — azt hiszem — drága hazámmal szemben, a mikor, a több mint félszáz év előtt lejátszódott eseményekre vonatkozó visszapillantásaimat — a mely eseményekben magam is tevékeny részt vettem — nyilvánosságra hozom.

Nem lesz történelmi mű ez az emlékirat; nem vagyok oly nagyigényű, hogy ezt ily hangzatos czimmal ruházzam fel. Ezek az események — a melyeket a következőkben leírni fogok — a nemzet öntudatra ébredésének szomorú, de mégis oly szép és fényes idejére emlékeztetnek. Lelki szemeim előtt mintha most is ott ragyognának azok a dicső napok!

Lehet, hogy hiányosak lesznek memoirjaim. Hisz alig van három éve, hogy visszaemlékezéseim leírását elhatároztam oly korban, a melyben emlékezőtehetségem ifjúkori üdeségét, szemeim látóképességüket elveszítették. Ma már 79 éves vagyok.

Földim és munkatársam, Kirschner Ede tette lehetővé, hogy emlékirataim hazámba eljuthattak. Ő eszközölte a spanyol nyelven tett feljegyzésem és tollba mondásaim rendezését, a meglevő anyag fordítását (németre) s kiegészítette a kéziratot, a szerint a mint én az egyes eseményekre emlékezni képes voltam. Fájdalom, a szabadságharcz utáni menekülésem alatt az egész összegyűjtött anyagot elveszítettem. A mit itt leírok, azok csakis visszaemlékezések, a melyeket néha-néha felfrisített, sőt egyenesen fel is keltett földieim több ízben történt látogatása.

Emlékirataim egyszersmind szívélyes üdvözlétül, szolgáljanak a távol hazának, a mely örökre felejthetlen marad előttem.

Mily hangulatosan is mondja Helena Orleansi hercegnő: „A ki egyedül áll az élet tömkelegében s már azt is elvesztette a mi őt az

élethez köti: feldobog szive örömében, ha olyan akkordok ütnek meg fülét, a melyek letűnt ifjúsága emlékeit idézik fel lelkében.“

Az idő kiirtotta emlékezetemből az akkori napok véres eseményeinek rémképeit s az aranyos napsugárhoz hasonlóan egyedüli eszményemet az a kívánságom képezi: vajha mielőbb bekövetkeznék az az idő, a mikor szeretett Magyarországom szerencsésen nagygyá és hatalmassá fejlődik ki mostani függő helyzetéből, a mint az egykori nagy uralkodóinak egyedüli törekvése is volt.

Irataim anyagát a következő csoportokra osztottam:

- a) Bevezetés (Prolog).
- b) 1822—1847.
- c) A viharok korszaka.
- d) Az erdélyi hadjárat.
- e) 1849-től mai napig.

A német eredeti szöveg munkatársamnak Kirschner Edének tulajdona marad. Ő rendelkezik egyszersmind a német szöveg nyilvánosságra hozatala felett is.

Az esetleg eszközlendő magyar fordítást az „Országos Történelmi Erekllye Muzeumnak“ ajánlom fel őszinte barátságom és nagyrabecsülésem jeléül.

Buenos-Aires 1901. nov. 11-én.

Csetz János, s. k.
honvéd tábornok.

Jelentés.

Örömet hirdet a magyar haza hiveinek jelentésünk. A Történelmi Lapok megindulását hirdeti. A *Történelmi Lapok* hamvaiból feltámadva ugyanazzal a programmal fogja szolgálni a szabadságharcz emlékeinek és azok szereplőinek ügyét, mint a hogy szolgálta 1892—1898. évi folyamában.

Kossuth nevével kezdtük 1892-ben az első

Kossuth Lajos ivópohara, ércbefogálva. (A kolozsvári Kossuth Lajos asztaltársaság tulajdona. L. igazolását a 8. l.

évfolyamot. Ugyanazzal folytatjuk ma. Hozzá szállt első gondolatunk akkor, az ő emlékétszolgálatunk ma ihlettel és szent kegyelettel. Az ő emléke képviseli Magyarország jövődjét, erejét függetlenségét.

S minden emléket, minden sort, minden betűt a mi tőle származik, gondosan összegyűj-

Kossuth Lajos amerikai képe.
(New-Yorkban, két óra hosszat tartott beszéde után.)

tünk, megőrünk, mert az emlékek *tartják ébren az emlékezetet.*

A lap megindulásakor, 1892-ben az első számban kifejtettük a lap programját és irányát. Hüen be is tartottuk.

Csunya ármánykodással, szivós kitartással, roppant akciózt fejtettek ki, hogy a nagy idöket, azok emlékeit és szereplőit hűséggel, igazsággal és tárgyilagossággal szolgáló lap megsemmisítsék. Ennek következtében nyugodt munkálkodásról szó sem lehetett. Valóságos *önvédelmi harcz volt az*, a mit 1892. október 12-étől 1897. második negyedéig 6 éven át kifejtetni kellett. *Önvédelmi harcz* láthatatlan, titkos, le- és meg-

győzhetlen ellenséggel szemben. Azoknak, a kik a nagy idöket át élték, vagy azok részleteit tanulmányozták, nem kell magyarázni, hogy az alattomban dolgozó, „*titkos hadsereg*“ e csata sorait honnan és kik irányították?

Annyi bizonyos, hogy sokszor nehezebb volt a Történelmi Lapok egy-egy számának kiadása mint a Biró által a csik-szent domokosi zárdában szerkesztett Bem „*Hadi Lap*“-jának előállítására. Ott nyílt ellenséggel küzdött nappal a szerkesztő Bem oldala mellett, itt pedig láthatatlan ellenfelek támadó hadállását kellett, hónapról-hónapra legyőzni.

A viszonyok olyanok voltak, hogy nem lehetett támadólag fellépni. Ma sem lehet még. Hiszen azok, a kiket a csatasorban előre toltak, csak *eszközök* voltak. A hadviselés értelmi szereplői el voltak rejtve a szinfalak mögé. Nem volt más teendő, mint regisztrálni minden mozzanatát ez egyenlőtlen harcznak, melyben győzni nem lehetett. Le van téve e nehéz küzdelem története biztos, védett helyen. A reakció nem férhet hozzá. Nem semmisítheti meg. Gondoskodás történt, hogy annak idején, midőn a nap elérkezett, napvilágra jusson. A Történelmi Lapok minden egyes számának megjelenését akadályozó törekvések adalékai időrendben ki lesznek itt mutatva.

Talán a fiai, talán az unokái a nagy idök ama jeleseinek, a kik küzdöttek és a küzdelemnek emlékeit, honfiúi kötelességgel feljegyezni kívánták s e miatt a szerkesztőség ajtaján néha eredménytelenül zörgettek és zakatoltak, fogják meg tudni csak, milyen sisiphusi küzdelem árán jelent meg a Történelmi Lapok minden egyes száma. Kik voltak az ellenség csata soraiban s kik irányították azokat s mik voltak a titkos rugók, fent és lent?

E küzdelem első része le van zárva. Most felvesszük ismét a fegyvert. A Történelmi Lapok ismét megindul, hogy szolgálatára legyen a nagy idöknek és szolgálja a magyar nemzet általános történelmét is. A Történelmi Lapok ezentul ismét rendes folyamatba lép.

A mint az ünnepnapok lezajlanak, rendes rovatokba osztjuk be lapunkat s igyekezni fogunk kitartással szolgálni hazánk történetét. Programmunk marad a régi.

A jelen évvel új folyamat kezdünk, mely a réginek annyiban folytatása lesz, hogy ugyan azt az irányt követve, ugyan azt az alakot megtartva összehozva a régi gárda hiveit s kiegészítve újabb erőkkel fogunk haladni a kitűzött cél felé.

A Történelmi Lapok 1898. évi folyamának elmaradt példányait régi előfizetőinknek a tárgy

nutatóval együtt, mihelyt lapunk rendes kerék-
ágásba jutva megerősödik, megküldjük.

*

Régi munkatársaink gárdája egy tisztas alak-
tal növekedett.

Czetz János tábornok állt be a sorba elhozta
tengeren túlról, a tulsó földtekéről szívét-lel-
ét és hazája iránt érzett szent lelkesedését.

A multakról beszél nekünk. A Történelmi
lapokban szól hozzátok.

Hiveink, hazafiak, honleányok csoportosul-
atok lapunk körül és — *öt hallgassátok.*

Igen természetes, azért azon megállapodásunk,
hogy Kossuth Lajosnak szellemét és ideális törekvé-
seit kellett választanunk, mert ő oly irányban érvé-
nyesült, hogy a haza érdekét tekintet nélkül *minden*
más érdek fölé helyezte. Az elválasztó falakat, me-
lyek a haza gyermekeit egymástól távol tartották,
hatalmas erővel rombolta szét, úgy, hogy jogosan
alkalmazhatjuk rá a biblia szavait, mely szerint meg-
szüntette a külömbiséget — a haza megszentelt oltára
előtt — a férfi és nő, az ur és szolga, a római és gö-
rög között.

Asztaltársaságunk ez alaptól el nem tért, el nem
tér a jövőben se, sőt mind nagyobb lelkesedéssel
hirdeti, hogy körülökből kizárnak minden irányu párt
politikát, nem állunk semmiféle oly törekvésnek szol-
gálatába, mely a szétrovást erősíti, vagy az ellenté-
teket kutatja. De igenis kizárunk nemzetiségi, vallási
vagy politikai ellentéteket kiélesítő minden eszmét
és törekvést. — Áldozunk azonban ama magasztos

*En ma indultok Cregete, Köris
Keeskemis felé - és így tovább
a népet kivéve estök felkelésre
bulgáriani - Viszem a zász-
lót - Nem akarom a radical
Körisből, vagy 20. 30 nap. Ritén
élet halálban bízni lehet, ki ve-
nem jön - progresses*
Kossuth

A Kossuth-nóta keletkezésének emléke. Magyarozatát l. a „Különfélék“-ben.

A kolozsvári Kossuth Lajos asztaltársaság törekvése.

Itt, a mi speciális viszonyaink között, minden-
mesen érző és helyesen gondolkozó hazafinak szí-
t fájdalmasan érinti azon sajátos szellem, mely
csak pártokra szakítja az egy anyának gyerme-
it, de sőt e pártoskodásban ádáz ellenségnek tekinti
másikat. A politikai pártoskodás, különféle vallá-
k, nemzetiségi aspirációk mind oly éles ellentétbe
lyezik egyiket a másikkal, hogy a jól felfogott
zós-hazafiúi érdekek munkálása csaknem ki van
rva.

Ezen sajnos és valóban megdöbbentő körü-
ny szemlélése lett a kolozsvári Kossuth Lajos
asztaltársaságnak megteremtőjévé. Az a gondolat
gialkozottta ugyanis a kezdeményezőket, nem volna-
lyes társadalmilag oda hatni, hogy ezen ellentéte-
t kiegyenlítő törekvéseket szem előtt tartó oly
yesületet alakítsunk, melynek kebelében határo-
ttan legyen kifejezve az a törekvés, hogy „*Min-
sek előtt a haza!*“

oltárnál, melyet a honfiúi és honleányi szellem épít,
diszit, erősít és biztosít a haza minden gyermekének
javára. *A szabadság, egyenlőség és testvériség magasz-
tos jelszavait törekszünk minden irányban érvényre
emelni!*

Kossuth Lajosnak is ez volt ama drága kincse,
melyet mindnyájunknak örökül hagyott.

Sietünk azért azok elé, kik ez irányban szeretettel,
lelkesedéssel és teljes odaadással velünk egy nézetten
vannak, velünk egy sorban küzdeni készek. — E
helyről is hirdetjük tehát — és pedig hangsúlyozva
azt, hogy: „*a haza mindenek előtt.*“

Eme törekvésünkben már is minden rendü és
rangu támogatásban részesültünk s hisszük, hogy
mint a mustármag nagy terebélyes fává fejlődik, a
„*kolozsvári Kossuth Lajos asztaltársaság*“ is hovato-
vább csak nyerni fog ugy társadalmi, mint hazai ér-
dekü jelentőségében. Kérjük is e lapoknak olvasóit
is, hogy csatlakozzanak hozzánk s a magasztos esz-
me megvalósításában velünk együtt harcolni, minket
támogatni és buzdítani siessenek!

Ezzel is ünnepelünk Kossuth Lajos születésének
karácsonján! . . .

Turcsányi Gyula.

Az ereklye-muzeum Kossuth Lajos eredeti kézirat gyűjteményéből.

Kossuth Lajos levelei.

— Közli: Kuszó István. —

Kossuth Lajosnak, mint a „Pesti Hirlap“ szerkesztőjének 54 év előtt irt levelét őrzi a Kolozsvári Orsz. Történelmi Ereklye Muzeum, a Kossuth relikviák között.

A nagyon érdekes levél merített papírra, ludtollal van írva. A papír megsárgult, a levél a hajlásokban elvált és czérnával van összevarva. A tinta is megfakult, azonban tisztán kiolvashatók a sorok, melyek kortörténeti szempontból érdekesek s a cenzúra és az akkori hirlapiródműviszonyokra vetnek érdekes világot.

A levél, a kolozsvári nemzeti színház akkori jeles tagjától néhai Szatmári Árpád színművésztől került a muzeum birtokába. Ő azt édes anyjától kapta emlékebe. Hogy édes anyjának birtokába hogy jutott eme, érdekes szerkesztői dolgot tartalmazó levél, azt tudni nem lehet.

A levél, mely szépen világítja meg azt a küzdelmet, melyet a szerkesztőségek a cenzurával szemben folytattak így szól:

Pozsony pénteken este máj 26. 1843.

Édes Rudolfom!

Egy oly censurati küzdés, hogy confusussá tesz, nem csodálkozom. De mondhatom, hogy ugyan csináltál Te is nekem confusiót, kéziratomnak — anélkül, hogy azt kiszedetted volna, visszaküldésével.

Tapasztalásodból tudhatod, hogy az a manuscriptum, melyből a betűszedők szednek, censurális iv nem lehet s így csodálkozom, hogy eszedbe nem jutott róllam feltenni, miként ha már egyszer megirtad, hogy censored mondása szerint is itt censurálják országgy. közléseimet; én bizonyosan vagyok annyi nem mondom: előlátással, hanem kénytelenséggel, miszerint a mit nekem leküldök a végett, hogy kiszeded, mielőtt leküldeném, itt leiratom a végett, hogy censurálják s legyen nekik mit a censornak Budára leküldeniök, a miből az a Te nyomtatott hasábjaidat censurálhassa. S igen könnyű volt átlátnod, hogy Te nekem tökéletesen haszontalanul küldöd fel a ki nem szedett manuscriptumot, mert ha én azt itt a censornak adnám, az hozzánk soha többet vissza nem kerülne, hanem maradna ott controlleria végett — így már félek megint nemcsak a mult Szeredai, de a jövő Vasárnapi lapot is elveszítettük, a mi lapjainknak kimondhatatlan materiális és morális kárt okoz. Manuscriptumodat tehát miután ismét két napot utazott, re infecta vissza küldöm, mert ennek censurális másolatja a kellő aláírással ellátva hivatalos uton már Szeredán estve, vagy legfellebb csütörtökön reggel a Budai censor kezébe került, s ha tehát Te nekem vagy vissza nem küldöd, vagy ha már par force kedved volt visszaküldenéd legalább elébb vagy kiszedetted, vagy szedhetés végett leiratod azon lapban, melyet akkor redigálsz, midőn e levelet veszed már be ment volna — így pedig szedve sincs és a május 22-iki ülés május 31-én megyen redactióba s június 3-án érkezik ide! úgy aztán gyönyörűen gondoskodunk az ígért gyors dietalis hirekről.

Te leveletem Szeredán bár ha későn kaptad; — ha nem kapnád azon napon leveleimet melyen innen gőzhajon indulnak, tudósíts, hogy rendelést tehessek — de én azt hiszem kaptad, s így óhajtottam volna, hogy leveledet, melybe visszaküldéd, mit visszaküldened nem kellett volna csütörtökön reggel a gőzhajó hivatalból visszaszerezted volna — ekkor a vasárnapi számba elvégre még is csak bekerült volna.

Már most tartsd magadnak megtörhetlen és fogást semmi gondolható esetben nem szenvedh szabályul, hogy a mit én neked innen küldök, akár mint álljanak is a körülmények, azonnal és vetlenül szeded ki, soha nekem oly manuscriptum vissza ne küldj, a mi még ott kiszedve s corrigá nincs, s ha akár mi miatt csakugyan visszakülden azt csak szedés után tedd.

2. A postajárás miatt annyira késvén a die közlések ide feljutandása, azt a mit a keddi és pénteki gőzhajóval küldök, még Szeredán és szombatokvetlenül ki kell szedetni. Lehet hogy a censor meg fogja még akkor a maga censurális példányát megkapni s azért meg nem engedi — de semmi, ma a jövő számra, ha mégis megkapná, censurálni fog s akkor hamaritanánk a dolgot, pedig ez a feladat.

3. A keddi és pénteki gőzhajóval mindig fog egy kis rövidke közlést is küldeni, tulajdon azon üléről, melyről hosszabbat is küldök ugyan azon levélben, ama rövidke iránt igyekezni fogok eszközödni, hogy a censurált, vagyis aláírt példányt is hozzá küldhessem; ezt azon esetre ha a hosszabnak censuráját Budán még akkor meg nem kapták, befogmutattatni, s legalább a rövid közlést betenni, különben ha a részletes tudósítás admittáltatik már a számban a rövidet elveted, ha pedig az megyen amazt a következő számba beteszed.

4. Ide a csütörtöki lap csak szombaton, a vasárnapi csak kedden érkezvén, nyugtalanságom so tart, óhajtanám azért, hogy csütörtökön reggel és vasárnap reggel egy Pesti Hirlapot nekem a gőzhajóval küldene Kempf — mond meg neki, hogy ha eszközölni nem képes a gőzhajóhivatalnál, hajóindulás előtt mindig kell s lehet az indulandók között ember után szétneézni ki a levelet elvállalja, — más nem, valamely matróz, vagy kormányos egyezesért vagy huszasért — írja a költséget számba számra. Hasonlón így azzal is a mi különben írni lód van; mert nagyon nyugtalanít, hogy pénteken van s a szeredai censuráról semmit sem tudok.

Szakolecza iránt ki kell jelenteni a Hirlapnak, hogy a kérdéses cikk teljességgel nem (olvashatónév talán Szintesen-hától) eredt, a város tanácsa pedig megírni, egész illendőséggel, hogy a kérdéses cikk írója személyesen volt nállam, a nevét is megmondotta, de nem láttam okát arra különös figyelmet fordítani, minélfogva annyi temérdek ismeretlenek közt rég elfelejtém, s így kívánságát ha alánám sem teljesíthetem.

Vasárnaphoz egy hétre hon leszek.

Isten veled

Kossuth, s. l.

A vasárnapi gőzhajóval megyen a szeredai, pénteki és szombati ülés.

Kossuth szerkesztő bejelenti a „Budapesti Évlapok“-a t.

Tekintetes Karok és Rendek!

Hirlapszerkesztői foglalkozásomban annyi változtató óhajtván tenni, hogy miután három éven túl másnak do szám, immár magamnak dolgozzam elhatározám magam felsőbb helyen engedélyezést kérni, hogy egy politikai és gazdasági Magyar Hirlapot „Budapesti Évlapok“ czim alatt s tulajdonomul kiadhassak s a jövő Julius hónap kezdetétől szerkesztésem alatt megindíthassak.

Mivel pedig a hirlapkiadás engedélyezésénél, bizonyos biztositási érték kimutatása szokott megkívántatni:

Azon reménytől indítatva, hogy a tettes KR tapas kegyességében hirlapkiadási szándékom helyesléssel megkozandik, alázatosan esedezni bátorokodom; méltóztassék kem az ./.// és .///.// alatt ide rekesztett eredeti örökval

szolgabíró 's esküdt és levéltárnoki bizonyítványok nyomán; arról a megye pecsétje alatt hiteles bizonyítványt adni, hogy nekem megyebeli Tinnye helységében 's hozzátartozó Jászfalusi Pyrán és Ung helységben ezeltől két évvel 12,000 pengő frton örökvallásilag vett 's azóta általam tetemes befektetésekkel 's javításokkal becsben 's értékben növelt nemesi valóságos fekvő birtokom van; s reá semmi adósság sincs betáblázva. — Maradván

A Tettes KK és Rendeknek

alázatos szolgájuk
Kossuth Lajos.

Kossuth levele kaposvári képviselő jelöltetése ügyében.

1. Via Sotto Ripa

Turin Mart. 17-kén 1869.

Tisztelt Ezredes ur!

Tegnap vett távsürgönyére levélben vagyok kénytelen válaszolni, mint a minőt a jelen esetben a félreértés kikerülésének tekintete megengedhet.

Van annál fogva szerencsém ide rekesztve vissza küldeni a távirati válasza előfizetett 6 frankot mit itteni szokás szerint a távirat hivatal a sürgöny kíséretében hozzám küldött.

Minő állásra érzem én magamat Hazánk jelen közjogi helyzete által kényszerítve? *azt mult Január hóban* közzétett nyílt leveleim annyira világosan kimagyarázták, hogy az iránt kétségben senki sem lehet.

Mondanom sem kell annál fogva, hogy a képviselőjelöltségre vágyás nekem eszem ágában sem férhetett. Ha felléptettek valahol *az hirem tudom nélkül történt.* Kaposvárt illetőleg még azt is mondhatom, hogy én onnan a képviselő *jelöltség elfogadására még csak felszólítást sem kaptam soha senkitől.*

Ha mind e mellett akadtak a kaposvári kerületben kik igénytelen nevemet zászlójukra tűzni jónak látták, ennek más értelme nem lehet mint az: hogy az illetők igen határozott modorban akarják kárhóztatásukat nyilvánítani azon közjogi átalakulás iránt, melyet a mult Országgyűlés többsége hivatalnúl, jogtalanúl s ilyesmire a nemzet által meg nem bizottak akkint hozott létre: hogy Magyar Hazánk az Osztrák birodalommal, sarkalatos törvényeink s a Habsburg házzal kötött alapszerződések ellenére egy állam testületté összeforrasztatott, és az Ország legfontosabb ügyei a magyar törvényhozástól s a Magyar Országgyűlésnek felelős magyar kormánytól elvonva, idegen testületek szavazatától, idegen miniszterek rendelkezésétől tétettek függökké.

Mivel pedig én ezen közös ügyes, közös miniszteres, közös hadsereges s birodalom egységes Osztrák Magyar államjogot szintúgy a leghatározottabban roszalom és kárhóztatom; valóban igen neveltséges, sőt bűnös következetlenségbe esném, ha pusztá személyes deferentiából magam nyújtanék segéd kezét egy oly vélemény nyilvánulás megakasztásához, melynek politicai értelmét történetesen helyeslem.

Én Somssich Pál úr személyét mindig tiszteltem, és tiszteltem, s bár nincsen szerencsém őt jóakaró barátaim közé számíthatni, örvendeni fognék ha neki személyileg akár mikor is szolgálatot tehetni alkalmam nyílnék.

De itt nem személyekről van, hanem a haza jövődjét mélyen érdeklő elvekről van szó. S ily esetben a személyes deferentia hajlamának hallgatni kell.

A jelen választásoknak feladata, itéletet mondani Hazánk az Osztrák birodalommal egy államtestületbe összeolvastása felett.

Somssich Pál ur a mult Országgyűlésen a mint egyik legtehetségesebb egy egyik legtevékenyebb eszközlője volt azon közjogi átalakulásnak, melyet én Hazánk állami élete feladásának tartok, s a leghatározottabban roszallok.

Most birái előtt áll.

Ha választóinak többsége osztozik elveiben, ha jóváhagyja politicaját s helyesli eljárását megfogja őt újra választani, akár mi név állittassék is fel ellenében.

Ha pedig meg nem választatnék, ez azt jelenté, hogy a kaposvári kerület választóinak többsége, a közös ügyes, közös delegatiós, közös miniszteriumos, közös hadsereges, birodalom egységes Osztrák Magyar új államjogot nem helyesli.

Én nagyon kívánatosnak, s a hazára nézve üdvösnek tartanám e nem helyeslést, s annak éppen mert Kaposvárott, éppen mert az Osztrák Magyar új államjog oly kitűnő bajnokának, mert Somssich Pál úr ellenében történnék több mint közönséges fontosságot tulajdonítanék; sőt többség hiány esetében, e nem helyeslésnek még egy tekintélyes kevesebbség részéről nyilvánítását is nyereségnek tartanám.

Az, hogy kinek neve körül csoportosúl azon vélemény mely Somssich Pál ur politicaját roszalja? s az, ha vajjon azon egyén kinek neve közül e vélemény csoportosulás történik, elfogadná e (ha megválasztatnék) vagy nem a képviselői tisztet? mind ez egészen alárendelt dolog, mely a kérdés elvi lényegén legkevesebbet sem változtathat.

Hogy azok kik Somssich Pál ur politicai nézeteivel egyetértének szeretnének tőlem a képviselő jelöltség iránt a választás előtt nyilatkozatot birni, azt természetesnek találom, mert sejtik, hogy ez esetben az ellenpárt alkalmasint jelölt nélkül maradna, s egy új név körül tömörülésre nem lévén ideje, Somssich ur megválasztatása nem igen szenvedne nehézséget.

De én ily nyilatkozatra nem érzem magamat hivatottnak. Először azért, mert azok kik nevemet, mint elveik személyesítőjét zászlóikra tűzték, kiknek annál fogva egyedül volna joguk tőlem ily nyilatkozatot kívánni, azt tőlem *soha egy szóval sem kívánták*, sőt velem magukat soha még csak érintkezésbe sem tették, úgy, hogy nekem az egész dologról *semmi pozitív tudomásom sincs.* Másodszor azért: mert nem tartozhatik tisztetemhez, Somssich Pál ur személyében egy oly elvnek háborítlan diadalhoz jutását előmozdítani, melyet én lelkem egész meggyőződésével kárhóztatok.

Ezredes úr ki oly dicső részt vőn Nemzetünk ama hősie harczaiban, melyek Hazánk függetlenségéért, nem pedig az Osztrák birodalommal egy államtestületbe összeforrasztásaért, s nem is közös delegatiókért, közös miniszterekért, közös hadseregért vívattak: Ezredes ur mint katona, emlékezni fog azon hadtani maximára, *hogy soha sem kell azt tenni amit az ellen óhajt*, hogy tegyünk.

Ez a hadtani maxima a politicaiban is helyt áll.

Nekem semmi részem sincs a mozgalomban, mely a Somssich Pál ur által személyesített politica ellen a kaposvári kerületben megindított, de arra semmi esetre *nem látok okot, hogy azt megghiúsítani segítsem.*

Hagyjuk a nemzetet szabadon nyilatkozni. Lásuk kik pártolják, lássuk kik ellenzik a közös ügyes Osztrák-Magyar új államjogot.

Van szerencsém Ezredes urnak a multak iránti kegyelet meleg érzetével igaz nagyrabecsülésemet, s hazafiui hálás tiszteletemet jelenteni.

Kossuth Lajos.

Igmándy Sándor
Honvéd Ezredes urnak

Kaposvárrott.

Kossuth Lajos poharának igazolása.

(A pohár alakja a 3. lapon.)

Errevel bizonyítom, hogy a Kolozsvári Kossuth Lajos arany pohárának átadott műveltségű kristály üveg pohár edes Altám Kossuth Lajos által író pohárként használtatott turáni lakóiban, és azóta az én birtokomban, általmót való ereklyeként, kegyelettel őriztettem

Kossuth Ferenc

Budapest 1902 május 28^a

*Előttünk
Károlyi Sándor
ors. képviselő,
Károlyi Sándor
ors. képviselő*

Az ereklye-muzeum gyűjteményeinek állandó helye.

Az ereklye-muzeum az alábbi átiratot intézte „védőjéhez“, Kolozsvár városához:

Tekintetes Városi Tanács!

Tizenkét év óta majdnem évről-évre megismételtük Ereklye-Muzeumunk végleges elhelyezése érdekében adandó állandó helyiség iránti kérésünket.

Már 1891-ben kilátásba helyeztetett az, hogy a Mátyás király születési háza — a mint abból a katonák kivonulnak — átengedtetik ereklye muzeumunk részére. E megállapodás országszerte átmént a köztudatba és ennek nyomán készült 1896. év elején a jelen papir homlokán, a Mátyás király születési házával ékített czimke is.

1897-ben néhai Albach Géza kir. tanácsos, polgármester ur, mint a mellékelt nyomtatvány széljegyzetének 40. 41. 42. tétele tanúsítja, egy másik tervet hozott napirendre. E terv volt a Mátyás ház lebontása, helyére kis kápolna építés. Ez esetben Kolozsvár városa a tornavivoda emeletét engedte volna át a muzeum céljaira azzal, hogy a muzeum a város által adandó téglából, az általa gyűjtött ószeggel az épület emeletét mindkét szárnyon építse ki.

Muzeumunk ebbe a változtatásba is belenyugodott. Később pedig már változott a terv. A város elhatározta, hogy a Mátyás király születési házat nem rombolja le, hanem helyreállítja. Mi a mint ennek hírévettük, azonnal jelentkezünk s szóbelileg s többrendbeli beadvánnyal kértük annak egészben, később bár részbeni átengedését. Kérő leveleink két utolsóját másolatban idecsatoljuk. A tekintetes tanács azokat érdemleges tárgyalás alá nem vette. Pártoló ajánlattal azt a közgyűlés elé nem terjesztette.

A muzeummal való nemzeti érdekek teljes figyelmen kívül hagyásával, egy akkor még csak eszményileg létezett táj- és néprajzi muzeumnak méltóztatott a közgyűlés

által örök időkre odaajándékozgatni a város ez érték objektumát, mely a hozzáfűződő s a város pénztárára hezedő fenntartási s egyéb terhekkel együtt, ha ez utóbiak évi kiadásainak megfelelő tőkét is figyelembe vesszük 160,000 korona értéket képvisel.

Az ereklye muzeum Kolozsvár városának mint a nőkének fölöttébb mostoha bánásmódja daczára is na arányban fejlődött. Gyűjteménye évről-évre növeked működése az egész országra állandóan kiterjedt. Ezrel megy azok száma, a kik bizalommal és megnyugvás helyezették itt el tárgyaikat vagy írott emlékeiket. Ugy ezek, hozzátartozóiknak, valamint utódaiknak szeme és gyelme Kolozsvár eme kincses tárán függ. Ennek tulajdon hatható, hogy főleg a nyári időben messze idegenből h vonta százak keresik fel e gyűjteményt, azokat részletben tanulmányozzák, elhelyezett tárgyaikat ellenőrzik egyuttal bírálatot mondanak ama figyelem és bánásm fölött, a melyben Kolozsvár városa a nemzetnek eme ténelmi adalékait részesíti. Véleményüket és bírálataitk otthonukba a szélrózsa minden irányában terjesztik.

Sulyos a felelősség, mely bennünket terhel e nemzeti gyűjtemény meg nem felelő elhelyezését illetőleg.

E felelősséget elhárítani kívánjuk magunkról ugy multa, valamint a jövőre vonatkozólag is. Azért a helyzetet ismételten feltárjuk a tek. Tanács előtt.

Nem kérünk azonban semmit, nehogy újabb elutasításnak legyünk kitéve. Csak azt jegyezzük meg, hogy az ereklye muzeum oly nagy szabásúvá nőtte ki magát, melyet 2 szobába s padlásokra beszorítani ezentul nem is szabad, nem is lehet.

Ha rendeltetésének megfelelően akarjuk elhelyezni tárgyaikat s a muzeumot berendezni, szükségünk van 10—15 világos, száraz és tűzmentes szobára, mindenesetre előkelően könnyen megközelíthető helyen. Szükségünk van szolgálatokra is.

E kiadásokra nézve, különben mértékadóka mely nyomt. széljegyzetén 36—38 tételek alatt kitüntetett adatok

Mindenesetre a jövődőt illetőleg gondoskodni kell a muzeum kezeléséről, mert mint annak másoló könyvek mutatják a sokféle teendőket ingyen munkával végeztetni a jövőben nem lehet.

A tek. Tanács javaslatot tett annak idején a tvhatóságunk, hogy ajándékozzon ez egy akkor még csak eszményileg létezett gyűjteménynek 160,000 kor. értékű objektumot.

Tegyen most a tek. Tanács hazafias lelkesedéstől áthatva, hasonló áldozathozatalra vonatkozó ajánlatot muzeumunk érdekében is. Ezt könnyebben leend megokolni amannál, hisz az E. M. 12 év óta szemmel látható és kézzelfogható kincsestára nemzetünknek. Működésével, hazafias érzést országszerte fejleszt, ébrentartja a kegyelt nagyjaink és történelmi nevezetességeink iránt és a mi f Kolozsvár törvényhatósága pártfogása alá vette e hazafias intézményt. A törvényhatóság tagjai annak fejlődését szretetteljes fegyelemmel kísérik.

Ápolni, fejleszteni, oltalmazni tehát a hazafiui szer kötelességet. E kötelességet készek is lelkesedéssel teljesíteni.

Tudjuk azonban, hogy hogy Kolozsvár városára nyomtasztó viszonyok ólom sulya nehezedik, meg volt ugyanez a helyzet akkor is, a midőn ezelőtt 3 évvel a Mátyás házat tőlünk megtagadva, a város védnöksége alatt nem állott s a valóságban nem létezett muzeumnak engedték át.

Ha azonban a tek. Tanács úgy véli, hogy ez intézmény megkivántató fejlesztéséhez az okvetlen szükségelt anyagi erőt a város szolgáltatni nem képes, az esetleges méltóztatassék bennünket értesíteni, hogy ahhoz a szükséges intézkedéseket megtegyük, hogy az országos és nemzet érdekek csorbát ne szenvedjenek.

Muzeumunk működésével az egész országra kiterjedő organizmust képez. Központi igazgatását s gyűjteményzömét nem okvetlen szükséges Kolozsvárt tartania Dupla mainak nagy számából berendezhet Kolozsvárt egy fiókgyűjteményt, központi igazgatásával és gyűjteményeivel pedig átvonulhat oda a hol a feladataihoz megkivántató erő és hazafiui lelkesedés kettős harmoniája meg van.

Mindenesetre kérjük ugy előkészíteni, hogy ez ügy most, a Kossuth Lajos születésének századik évfordulója alkalmából tárgyalás alá kerülhessen és kedvező elintézés nyerhessen.

Kolozsvár, 1902. szept. 8.

Az Országos Történelmi Ereklye Múzeum igazgató-sága nevében.

Deáky Albert, Hory Béla, Gr. Esterházy Miguel,
elnök. alelnök. tisz. elnök.

Kusskó István,
a múzeum igazgató öre.

Szvacsina Géza kir. tanácsos polgármester megígérte, hogy e tárgyban már közelebbről olyan előterjesztést tesz, mely a hazafias érzületet és kívánalmakat kifogja elégteleni.

Az erdélyi r. kath. világi és szerzetes papság

az 1848—49-iki szabadságharcz alatt.

— Irta: *Szentkatolnai Bakk Endre.* —

„Ah, szent szabadság vérrel irt nagy könyve!...
Arany betűid közt hány pap van, de hány!
Kik érted égő honszerelmi hévvel
Oroszlánokként vívtak a csatán.

Markos Gyula.

A hogy az 1848-iki márcziusi nagy napok esodás és bűvös szelleme s delejes légáramlata átjárta hazánkat, villámként átregg a honfi kebleket s égi melegének hatása alatt a nemzeti öntudat ébredése, szabadság, haladás, jogegyenlőség, testvériség, az emberjogok elismerése, az ország szellemi és anyagi újjászületése és újjáalakulásának hajnala feltűnt Magyarország oly sok vihardult egen; — a hogy megkezdődött hazánkban a nagyszabású társadalmi átalakulás s a haladás eszméi mindenfelé szétáradtak; — a Magyarhonban fölmerült új politikai események lázas hatása bérczes Erdélyben is felvillanyozta a kedélyeket, forrongásba hozta a vért, lázas dobogásba oia szívet, felkeltette a nemzeti érzést s új életet ébresztett.

A ragyogó felséges ideál: a haza szabadsága nábbrándos szeretete, függetlensége, boldogsága, minden olrányban előhaladása s jövő nagysága érdekelt, lellesített és vezetett mindenkit s ösztönzött azt a zörnyeteget lerázni, mely háromszáz éven át polyparjaival körülhálózta a nemzet életét.

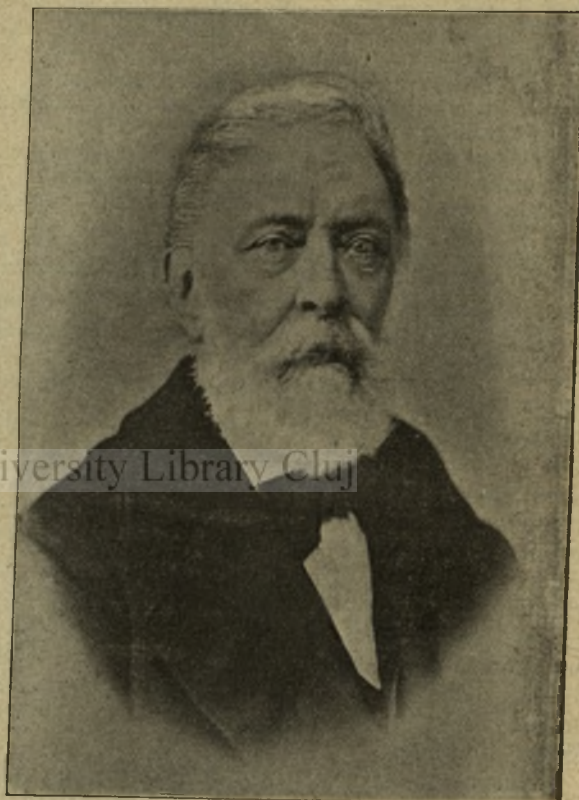
E magasztos és szent lelkesedés érzelme, szelame a legnagyobb mértékben átjárta, áthatotta az rdélyi róm. kath. papság szívet, lelkét, egész valóerét is; a legmagasabb lelkesülés, a szabadság nemtője ljómlokukon csókolta őket is.

Gyönyör és lelki élvezet volt látni mindeniknél yó lángoló honszeretetet, a hazafiai szent felbuzdulást az az cuhuriasmust, a melyet üdvözölte a nem-ás-ent ébredés, újjászületés és átalakulás e dicső koraka felderülését, az alkotmányos élet fejlődése, a honvirágzása hajnalának felpirkadását!

A szabadeszmékért lelkesült, a haza iránt szent elggal égett, apostoli buzgalommal, lelkesedéssel ra-séta ő is kezébe a zászlót, — mely a haza felvi-mzása, a szabadság, egyenlőség s testvériség szent-ait képviselte; a melyből a nemzet szebb jövőjé-étető napját látta kibontakozni.

Midőn a haza ősi jogai, függetlensége s alkot-nyának veszedelme, a nemzet kijátszásának szo-ny napjai bekövetkeztek, — hiveiket honfiai kö-nyik teljesítésére lelkesítették; lánglelkű szónok-

lataik bűbájával hadseregeket teremtettek a megtámadott és szorongatott haza védelmére; sőt közülök igen sokan fegyvert is fogtak, bátor elszántsággal mentek a szabadságharcz szent zászlója alá; igyekeztek nemcsak anyagi, hanem vér áldozatot is hozni a forrón szeretett haza szabadságának, függetlenségének kivívására. A kik pedig közséigeiket el nem hagyhatták — azok közül többen a hogy mindennapi miséjüket elvégezték, kardot kötöttek s fegyverfogható hiveiket hadgyakorlatokban oktatták. Midőn a vihar megjött a hazára s a hazában a vész mindenfelé dühöngött, — a népnek a haza védelmére ösztönzése mellett, gyönyörű templomi imák és énekek szerkesztésével a nemzet szent ügye győzelméért mindennap a seregek őrre Istenéhez esedeztek. Ezekből is egy imát és egy éneket is a jövő nemzedék részére itt megörökíték.

Könyörgés (szentség kitétel mellett.)

„Ur Isten! ki a népek sorsa felett atyai szeretettel örködöl, tekints irgalmas szemekkel veszélyektől környezett magyar hazánkra; terjeszd ki hatalmas védkarodat annak határai felett, engedd háborítlan békében birnunk e hont, melyet atyáink áldásodból nyertek, s annyi századokon át szent nevedben folytatott harcok között hiven megőriztek; hol őseinknek, szülőinknek, rokonainknak, barátainknak tetemei pihennek és várják angyalodnak felkeltő szózatát; jussanak elődbe ellenséges hadakkal sanyargatott fiaidnak fájdalmas fohászai; tekintsd az ártatlan vért; mely naponkint ontatik és felkiált igazságos ítélő székedhez! — — —

Te, ki szent vagy és nem türheted az álnokságot, szegényítsd meg az önkényt, mely fel kelt ellenünk, hogy a törvényt, igazságot és szabadságot letiporja.

Ald meg a jó tanács lelkével azon férfiakat, kik e nehéz napokban hazánknak igazságos ügyét vezérlik; áld meg minden előljárókat, hogy a te szent akaratod szerint cselekedjenek mindenekben; ne engedd, hogy a szerencsés események elbizottaká tegyék őket, a nem kedvezők pedig elcsügghessék. Önt s egyetértést és testvéri szeretetet e honban lakó minden népek szívébe; melyet ellenségeink titkon hintenek és gondosan ápolnak közöttünk.

Te vagy a seregeknek Ura Istene! vezérelj és bátorítsd igaz ügyért harczoló seregeinket; te légy az ő erősségök és fedezd őket a küzdelem napján, hozd el mi él előbb a teljes győzelem örvendetes óráját, hogy béke legyen napjainkban és élünk fogytaig nyugodt és vidám lélekkel szolgálhassuk szent lényedet most és mindörökkön örökké Amen.

1 Miaty. 1 Üdv.

Ének.

(Nota: Jertek keresztény lelkek.)

Isten! ki oly sok vész között	Adj erőt karjainknak,
Megtartád hazánkat,	Áld meg fegyverünket,
Jer most is oltalmunkra	Add hogy megsegélyenitsük
S vezérelj csatánkat.	Gőgös ellenünket.
Az élet és halálnak	S megmentvén így hazánkat
Sorsát te intézed,	És szabadságunkat.
Csak téled vár szerencsét	Jóvoltodnak köszönjük
S áldást magyar néped:	Szép diadalunkat.
Oh Uram segíts meg! rep.	Oh Uram segíts meg! rep.

Te látod oh nagy Isten!	Ha vérbe s életünkbe
Nem más nép romlása,	Fog kerülni harczunk,
Nem kincsavagy pusztavérszomj	Legyen meg akaratom;
Visz minket csatára.	Óröm lesz meghalunk
gyünk szent, csak hazánkért	Csak kedves szép hazánkat
És szabadságunkért	Szabaddá s dicsővé
Megtámadói ellen	Tedd minden népek előtt
Szükség ontanunk vért.	Most és mind örökké.
Oh Uram segíts meg! rep.	Oh Uram segíts meg! rep.

Az erdélyi róm. kath. klerus egyes tagjai nem fizikai és erkölcsi kényszerítés súlya alatt teltek olyat, a mi a nemzeti ügynek igen nagy mértékben használt, — hanem nemes ösztönök, saját honfiúi lelkesedések s meggyőződésükből.

Az erdélyi róm. kath. klerusnak 1848—49-iki szabadságharcz alatti dicső magaviselete annál nagyobb elismerést érdemel, ha tekintetbe vétetik az ő mindenkép korlátolt, lenyűgözött helyzete s állapota; a koronához való sajátos viszonya, a király főpátronusi joga s több más efféle nehéz körülmény**); — míg más felekezeti papokat efféle viszonyok s körülmények annyira nem korlátoztak.

Sok kath. lelkész és paptanár történelmünk ezen dicső korszakában nem kapta fizetését; — némely helyt a szerzeteseknek sem volt miből élni; legkivált a hol jövedelmök dézmából volt s a hol a fellázított oláhság dühöngött.

A kir. kincstár is a kincstári helyeken a lelkészek fizetését beszüntette avval a kijelentéssel: hogy arról 1848. nov. 1-től az álladalom gondoskodand. Még is 530 világi és szerzetes róm. kath. világi és szerzetes pap s klerikus közül 1/4-ed (114-en felül) részint mint táborigyelmező, részint mint honvéd, nemzetőr, vagy mint faluról-falura járó s a népet a haza védelmére buzdító, lelkesítő népszónok, stbi működött; — a többi is — a mennyire lelkipásztori teendői s állása megengedték, kisebb-nagyobb mértékben részt vett a haza szent ügyei előmozdításában s lángszellemmel törekedett mindvégig munkálni a haza szabadságának kivívását.

Honárulásnak minősíthető eseteket az erdélyi kath. klerusnál hallani sem lehetett; hanem ellenben igen azt: hogy igen sokszor fogattak be honfiúi lelkesült-ségök, áldozatuk s nemzeties dicső magaviseletük miatt; igen sokan szenvedtek üldöztetést, rendőri felügyelet alatti kellemetlen létet, hivatali megfosztatást s mellöztetést, stbi.

(Folytatása köv.)

** Ezek között annak tudata: hogy ha a kath. pap háboruban is ői suspensus s a klerikus pedig irregularis, — a mitől csak is pápai dispensatio által oldatik fel. Ilyen dispensatiót szabadságharczunk után, a mint némelyek állítják, Erdélyből mint egy százötvenen kellett hogy kérjenek.

Psikál Máté a legöregebb 48-as honvéd Kolozsvárt.

— Milyen volt 1849-ben a nászutazás? —

Kolozsvárt a legöregebb honvéd most szept. 10. töltötte be a 90-ik évét. Psikál Máténak hívják s a Monostor-utczán 61. szám alatt lakik. Psikál Máté százados volt és Bem tábornoknak tábornok-tisztje.

Psikál morvaországi származású. 48 előtt Bécsben tüzérmester volt a bombardier kárnál. Ha ott folytatja vala a szolgálatait, idővel, mint tüzér ezredes vonulhatott volna nyugalmába. Ámde őt 1848-ban a m. kormány megkeresésére mint szakembert, leküldötték a magyarokhoz. Ez volt a fátuma. Igaz, hogy itt, mint szakembert, tárt karokkal fogadták. Vezetője lett a tölténykészítő laboratoriumnak, hadnagy ranggal az új épületben. Midőn év vége felé a viszonyok változtak és az osztrákokat távolították hazánkból, ő áruhában visszavonult. Ekkor Nagy-Váradra került a tölténykészítő gyár parancsnoksága alá. Később Bem mellett százados. Bem annyira megszerette pontosságáért, lelkiismeretessége és használhatóságáért, hogy több ízben azt mondta neki: „*Ich werde Sie nie vergessen*“. 1849. augusztusban Kolozsvárra került. Itt megpillantotta a város egyik legszebb leányát, 37 éves szive egy melegével belészeretett. Nem sokat teketóriázott. Katonásként csinálta a dolgot a szerelemben is. Pár napi udvarlás után aug. 12-én már megesküdött a 24 éves, szép Dobray Elizabettnel. Dobray János kolozsvári birtokos és szabómester leányával a rokonságba lépett ez által lovag Marczinkievitz családdal, s apor családdal s a Szöcs családdal. Alig távoztak el a templomtól, híre futott, hogy jönnek a muszkák. Augusztus 15-én, Nagy-Boldogasszony napján már bent is voltak Kolozsvárt. Ők azonban ezt nem várták be. Elindultak „*menyegnyelvényre*“ Csucsra felé, a táborral együtt, a muszkák ellen. Az asszony egy nagy ládába téve, magával vitte a kelengyét podgyászszekeren. Utközben akadt egy tüzeztiszt bajtárs, a ki az új házaspárt e változatos nászuton végleg megszeretett, a felesleges tehertől.

Vérrel befestett nászútjok volt, míg Zsibóra kerültek. Be sem töltöttek kettőt a mézeshetekből, midőn aug. 25-én fegyvert letették. Pár napig itt a fiatal asszony főzött a teknek. Azontul menekülni kellett. Ugy menekültek, hogy a férj felöltözött kocsisnak, az asszony részére hamis utlevélt szereztek, s ezzel indultak vissza szekeren, Kolozsvár felé bizonytalan utnak. Így fejezték be a nászutat. A férj volt szép asszony kocsisa. Kolozsvárt sikerült a komisz Urbán tábornok hatalma alól kibujnia.

Midőn enyhültek az idők, mint diurnista, később mint irodatiszt tett szolgálatot a törvényszéknél. A m. kormány közegei lelketlenül és igazságtalanul bántak hazájának oly hasznos szolgálatot tett honi polgárával.

Szabálytalanságot követtek el vele szemben, és nyugdíjában megrovidítsék. 1873-ban a tö. ény Zsibora felé, a rendelkezésük nem várták be, hogy a rendelkezésükre letelepítve nem idő előtt penzióba küldték 236 frt nyugdíjjal. Hiányzott a szolgálatából s e miatt vesztett ki 76 frt csekély nyugdíjból tengeti életét az öreg házaspár évi 1000 frt-ól. Midőn elbeszéltem e lelketlenül igazságtalan eljárásról fiatal nemes érzésű ügyvédnek, nekibuzdult, hogy a csekély évi járadékot visszamenőleg kiperelje az öreg javarészt, elbeszéltem róla. Hagyd el, barátom. Anna! a pénznek úgy se venné hasznát. A kincstári ügyészség gondoskodik arról, hogy a házaspár halála után, 10 év múlva adja a per.

Múlt év július havában, midőn a honvédekre Széll Kálmán miniszterelnök hazafias és humánus rendelkezést tett, megvizsgáltam a nálam járt öregot. Tudtára kegyelmes ur intézkedését, felvilágosítván, hogy szer-

ári nyugdíja mellé most már megkapja a havi 52 korona 48-as házadosi nyugdíját is. Felcsillantak szemei az öregnek.

— *Tehát van igazság Magyarországon.*

— Van, van öreg, csak az a baj, hogy nem tudja a jobb kéz, hogy mit cselekszik a bal. Nem tudja Széll Kálmán, hogy az ő hazafias, üdvös és humánus rendeletét úgy hajtják végre, hogy hónapok, néha évek mulva intézik el az öregek kérését. Rendesen, miután az illetők már meghaltak. Szerencsére az öreg sürgetésekre megkapta már a nyugdíját.

Most pedig 90 évének évfordulóján e sorokban is boldog-
ságot kívánunk a szép életkort ért tisztas házaspárnak, s óhajtjuk,
hogy diadalra jusson az az eszme, melyért új hazájában, ötven-
négy év előtt Psikál Máté, korábbi hazáját és egy boldogabb
ösvendőt feláldozott.

Szemlélő.

Kossuth Lajos helyett felakasztott szobor.

Nagy érdekű kis szobornak a képét mutatjuk be olvasóinknak. Kossuth Lajos szobra ez, melyet az osztrák önkény Kossuth Lajos helyett felakasztattak.

Kovács Lőrincz komáromi nagytól jött át a drága ereklye egyéb értéktárgyakkal együtt.

Az átvételről szóló irat így szól:

M á s o l a t.

Jegyzőkönyv, mely felvételre Nagybányán 1902. július 6-án. jelen vannak az alólirottak. A közsvári „Orsz. Történelmi Ereklye Múzeum“ részére Kovács Lőrincz 1848/49-beli komáromi nagy hagyatékából és ereklyéiből átvételre a következő tárgyak:

1. *Kossuth Lajos vasszobra*, melynek talapzatán „Munkács“ olvasható. E szoborhoz a Nagybánya szab. kir. város levéltárában őrzött 3158—1899. sz. irat szerint is történeti füződik. E szobrot u. i. miként azt a néhai családtagjainak és ismerőseinek többször elbeszélte: az osztrák hadi törvénytől, alapján Munkács városában Kossuth Lajos helyett felakasztották. A felakasztott szobrot huzamos ideig hagyták a közönség részére hozzáférhetővé tett helyiségben; erről Kovács Lőrincz értesülve, megbizta Riedl Ignác nagybányai vaskereskedőt, ki Munkácsra szokott vásárookra eljárni, hogy a szobrot őrizetlen pillanatban kerítse birtokába és részére hozza el. Riedl Ignác e megbízást pontosan teljesítve, így került e szobor birtokába az osztrágnak.

2. *Garibaldi szobra*, mely gipszből van bronzozva, a talapzaton „Garibaldi“ felirattal. A néhai őrnagy nyilatkozata szerint e szobor előtt tárgyalták meg az elnyomatás éveiben a hazafiak a nemzet ügyeit Budapesten a mai Koronaherceg-utczában levő „Kis-pipa“ vendéglőben tartott titkos gyűléseiken; e szobor előtt tettek fogadalmakat.

Ezenkívül az elhunyt özvegye az őrnagy hagyatékából, a következő emléktárgyakat engedi át.

3. Egy tálcza, mely háromkrajczárosokból és egykrajczárosokból van összeállítva. E pénzek verési ideje 1849. és helye: Nagybánya.

4. Tiszti kardbojt és három darab sujtás, melyet Kovács Lőrincz a Budavár bevételénél való küzdelemben használt. Kovács Lőrincz ez ostrom alkalmával léptették elő őrnagygyá.

5. Egy kardkötő, melyet ugyancsak Budavár ostrománál használt és haláláig kegyelettel őrizett az elhunyt.

6) Az elhunytnek egy mentéje, melyet hazafias ünnepélyek alkalmával szokott viselni, melyet magára öltött, midőn az aradi Golgotát több ízben felkereste és Petőfi és társai fejéregházai sirjánál megjelent.

7. Kovásznai Kovács Lőrincz őrnagy gyászjelentése, melyet az elhunyt 1901. év január hó 8-án sajátkezűleg írt. E gyászjelentés szerint Kovács Lőrincz elhunyt 1901. évi április 28-án.

8. „Nagybánya és vidéke“ című társadalmi heti lap 1901. május 5-ki száma; tartalmazza Kovács Lőrincz haláláról, temetéséről szóló adatokat és az elhunyt végrendeletét.

9. Kovács Lőrincz négy darab arcképe, melyet azonban csak kölcsönként vett át a Múzeum képviselősege, kötelezve magát arra, hogy 14 napon belül vissza-
szolgáltatja.

Ezzel a jegyzőkönyv felolvasás után helybenhagyatott és aláíratott.

K. m. i.

Kuszkó István,
az orsz. tört. ereklye múzeum őre.

özv. Kovács Lőrinczné,
férj. Hikl Imréné,
mint átadó.

Nagy-Bánya sz. kir. város részéről:

Tordai Imre,
h. polgármester.

Az 1848—49-es honvédek nevében:

Beregszászy Samu,
honv. egyleti elnök.

Szabó Lajos,
48/49-beli tizedes, koltói ev. ref. lelkész.

Mint tanuk:

Bay László,
ny. ho. iv. százados.

Hikl József,
áll. főgimn. tanár.

Hikl Imre.

id. Kuszkó József.

A jegyzőkönyvet vezette:

Osváth Lajos,
ev. ref. lelkész.

Az „Orsz. Ereklye Múzeum“ most a legmesszebb menő kutatást eszközli, hogy a felakasztott Kossuth-szoborra vonatkozó történelmi részleteket összegyűjtse.

A Kossuth-szobor súlya 3 kgr. Magassága 27 ctm. Talapzat szélessége minden oldalon 10 ctm.

KÜLÖNFÉLÉK.

Mikor született a Kossuth nóta? Drága ereklyét őriz erről a Kolozsvári Orsz. Történelmi Ereklye Múzeum. Egy kis papír szelet ez, melyet dr. Orbay Antal nyugalmazott vármegyei főorvos haláláig kettős üveg alatt keretbe foglalva őrzött. Halála után végrendelete folytán került az ereklye múzeum birtokába.

Ez iratban adja tudtul Kossuth azt az utazását a melyet Czeglédre tervezett. Ez utazás nyomán született meg a Kossuth Lajos azt izente. Czegléden ma is őrzik azt az asztalt, a melyről Kossuth gyűjtő és lelkesítő szonoklatát tartotta.

A papír szelet első felét az 5. oldalon faximilében mutatjuk be. E papír hátsó felére Kossuth e sorokat írta:

*Fenyves Elek urnak
vagy távollétében
a radical körnek.*

Kossuth Lajos helyett felakasztott szobor. Képben mutatjuk be az alakját annak a szobornak, a melyet az önkény Kossuth Lajos helyett felakasztott. A szobor az Ereklye Múzeum Kossuth kiállításának egyik fő ékességét képezi. A 27 cm. magas Kossuth szoborról a száz éves év-forduló emlékére néhány gipsz másolatot készített az Ereklye Múzeum. A szoborból rendes előfizetőink részére 3 kora beküldése ellenében küld a múzeum egy példányt.

Br. Wesselényi Miklós. 1796. XII/30. † 1850. IV/21.

Wesselényi Miklós szobrának leleplezése.

Országos ünnep mellett leplezik le szeptember 18-án azt a szobrot, melyet a honfiai kegyelet emelt, a haza testben, lélekben erős és nagy fiának. Wesselényi Miklós élete, a hazáért folytatott küzdelme és szenvedése, vakságában sem

lankadó ereje buzdító és lelkesítő hatással mindenkor a magyar fiatalságra. Ma a mikor Fadrusz által készített szobrot a hazafiak kegyeletos ünneplése mellett felszentelik, mi is kegyelettel áldozunk a törhetlen jellemű férfiú emlékének.

Emlékszobrát nem mutatjuk be. Bemutatjuk azonban képét, bemutatjuk kolozsvári tornavivő épület vi termében kegyelettel őrzött azt a bizonyítványt mely Wesselényi erejéről és kitartásáról tanuskodik.

Bemutatjuk az ereklye múzeumból alakját a mely serlegnek, a melyet az országgyűlésen a sajtó szabadságának érdekében tartott. E szent ünnepen meleg hangú sorokban üdvözölte a szobor-bizottságot a vármegyét az ereklyemúzeum, valamint a kolozsvári tornavivő egyesület.

Kossuth Lajos amerikai képe. Ez az érdekesség a kép „Kossuth in New England a full account of the Hungarian Governois visit to Massachusetts; with his speeches and addresses that vere made to him, carefully revised and corrected. Boston 1852.” című könyvből van kivéve. A könyv címe magyar fordításban ez :

A magyarországi kormányzónak Massachusettsi utazásában (Uj Anglia) való látogatásáról szóló tudósítások beszédeivel s a hozzá intézett beszédekkel gondosan vizsgálva és kijavítva. Boston, 1852.

Kossuth többnyire, különösen eleinte (New-Yorkban) ez öltözetben szónokolt. A kezeiben levő tekecsen azok a jegyzetei voltak, mikről beszélni szokott, de a melyeket ritkán használt. Szenvedésében látszik a kimerültség s letiport hazájáért való szívének fájdalma. Különösen New-Yorkban két óra hosszat tartó beszéde után annyira ki volt merülve, hogy a szószeréről való leszállása után vissza kellett vonnia, úgy hogy a gratulációt se fogadhatta. Pedig hangyék és urak egyiránt boldogoknak érezték volna magukat, ha kezet szorithattak volna a rendkívül emberrel, — mint Dr. Bellow — megjegyezte. Bostonban, a „Faneuil Hall“-ban (városi tanácsház, melyben tanácskoztak Amerika szabadságának megvédéséről, s a hol elhatározták, hogy a theát a hajókat a tengerbe szórják) diszes magyar öltözetben, kard oldalán jelent meg, s úgy szónokolt szinte két óra hosszat. Kilenczszor éljeneztek meg egymásután. Öltözetben is le van véve, mely „Select Speeches of Kossuth Condensed and abridged, with Kossuth's express sanction, by Frances W. Newman. New-York 1852. Kossuth Lajos válogatott beszédei tömören rövid foglalásban a Kossuth Lajos különös jóvágyásával, kiadta Newman W. Ferencz tanár New-York 1852. E gyönyörű aczélmetszetű kép is látható az Ereklye-Múzeumban körszakállal. Ezek a könyvek Amerikában is ritkák. Én is véletlenül Bostonban az Antiquariusnál akadtam rájuk. Kovács János

Bethlen Gergely gr. emlékezete. A magyar szabadságharc egykori oroszlánja: Bethlen Gergely gróf ezredes, Olaszországban huszárezredet szervezett. Az ezred nem régebben ünnepelte meg nagy alapítójának emlékezését. Ebből az alkalomból Teleki László gróftól Esterházy Kálmán gróf utján a kolozsvári országos

történelmi ereklye muzeumból Türr tábornok Bethlen Gergely grófot ábrázoló arczképeket kért.

Teleki László gróf nyomban megküldötte Bethlen Gergely tábornok egy fiatalkori képét.

A muzeum is küldött 3 darab képet. Egyik Bethlen mint ezredes ábrázolja, a másik pedig polgári öltönyben. A harmadik képnek közepén van Bethlen Gergely a szabadságharcban részt vett Bethlenek között.

Türr tábornok e képeket már vissza is küldötte. Teleki László grófnak Párisból a következő sorok kíséretében juttatta a képet vissza.

Páris, ápril 18. 1902.

Kedves László Öcsém.

Nagyon köszönöm a Bethlen Gergely képét. E kép ugyan csak bejárta Európa nagy részét. A mint a kép Budapestre érkezett, én onnat már elutaztam Luscinba. Utánam külték, de ott sem ért, és így futott utánam mindenfelé. Végre itt megkapott. E kép igen kedves, de nagyon fiatal idejéből való. E miatt ismét vissza küldöm. Jó lesz a családban megtartani, vagy pedig a kolozsvári Országos Történelmi Ereklye Muzeumnak adni. En az említett muzeumból kaptam három különféle időbeli Bethlen Gergelyt. E képek megfeleltek annak, hogy a Bethlen által alakított olasz huszárezred tisztikara egy nagy képet festhessen Bethlenről.

Még egyszer köszönöm és csókomat küldöm a keresztanyának.

Türr István.

Kossuth-émlékek és a honvédek Pantheonjának kiállítása. Emlékek, képek és eredeti tárgyakban gazdag kiállítást állított össze a kolozsvári Országos Történelmi Ereklye-Muzeum Egyesület. A kiállítás a Tornavivó épület vivótermében van. Kossuth születése napján reggel reggel 9 órakor nyílik meg. A kiállítás gazdag adattárát képezi a Kossuth-émlékeknek. Bem, Czetz tábornok, Petőfi, Teleki ezredes emlékek külön-külön csoportokat képeznek. Nagyértékű az a csoport, a melyet Teleki László koltói gr. édesatyja hagyatékából kiállított. E csoportban látható Garibáldinak az az egyetlen olajfestésű eredeti képe, a melynek ült. Továbbá egy nagyobb olajfestmény, a hol Garibáldi, Teleki és Türr tábornok hadi tanácsot tartanak.

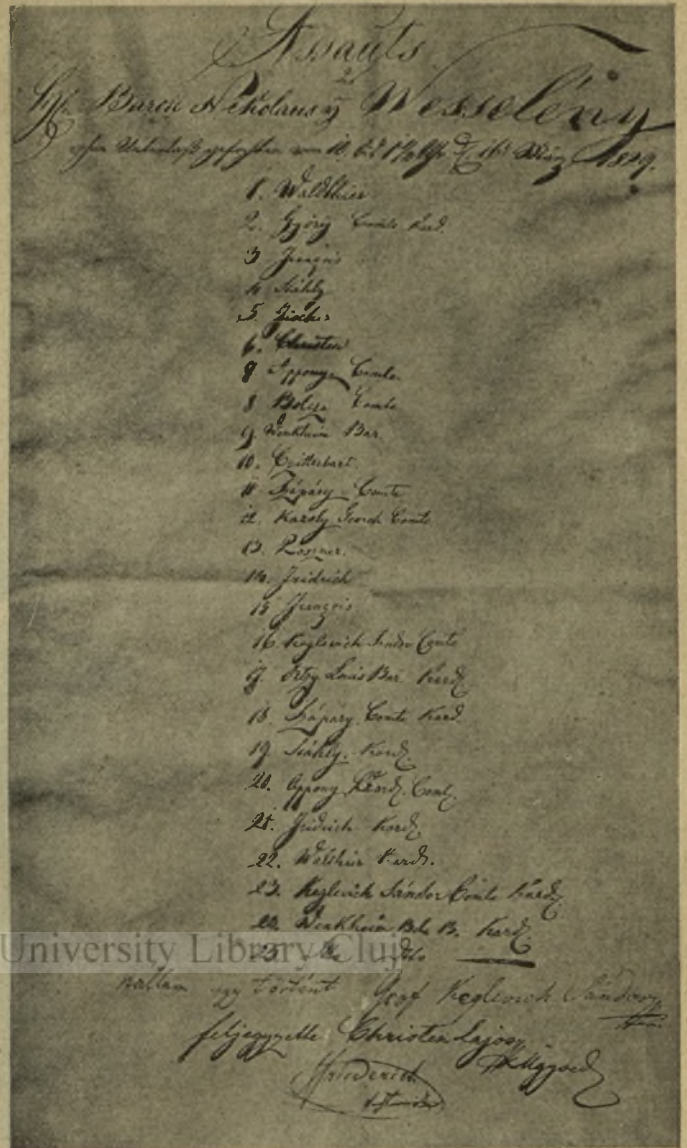
A „*honvédek Pantheona*“ ezernél több honvéd képét tartalmazza, megfelelő magyarázatokkal. A kiállított kéziratok között sok a Kossuth Lajos eredeti kézírata. Görgey, Bethlen, Czetz tábornokok kézíratai emelik a gyűjtemény becsét és értékét.

A kiállítás nyitva lesz reggeltől estig.

Száz koszoru a nemzet nagyjainak. Szeptember tizenkilenczébike a kegyelet napja lesz. Ezen a napon gazdag és szegény egyaránt áldozni fog ahnak az emlékének, a kinek a neve imádság a magyar nemzet történelmében. Lehet, hogy külsőleg lesz a gazdag és szegény kegyelete között különbség, de bensőleg egyet kell érezni e napon e haza minden fiának.

Ettől a nagy érzéstől áthatva, Sárvány Samu Szi-lagysomlyóról igen szépen, meghatóan fogja leróni kegyeletét e nagy napon. Elhatározta, hogy a *nemzet nagyjainak szobraira és sirjaira szeptember 19-én száz koszort helyez.*

Ambrus Vendel nem érthette meg a Kossuth-ünnepet. A napokban ünnepeljük Kossuth Lajos századik születésnapját s a ki magyar és épkézláb ember,

Emlélap Wesselényi Mik ós vivásáról. Eredetije a M. A. C.-ban, fényképmásolata a kolozsvári tornavivó épület vivótermében.

résztesz az országos ünnepeken. A ki pedig teheti, a fővárosba jön ezen a napon. Elsősorban idevagyik, a ki Kossuth Lajos katonája volt, a ki negyvennyolczas honvéd. *Ambrus Vendel* negyvennyolczas tizedes is látni akarta még egyszer Kossuth Lajos sirját. Debreczenből, a hol lakott, tegnap Budapestre utazott. A vonaton fiatal emberek voltak az utitársai, a kikkel hamar megbarátkozott s lelkes hangon mesélt nekik a nagy időkről, a csodás kősi tettekről és többször boldogan mondotta, mennyire örül, hogy megérhette még a mostani ünnepeket. Nem sejtette a jó öreg, hogy a mig így lelkesedik, ott leselkedik rá a halál a vasuti kocsi s hogy élve nem hagyja el a vonatot. Már közel jártak Budapesthez, Rákoskeresztúr is elhagyták, a mikor Ambrus Vendel hirtelen rosszul lett, hátradólt ülésébe és pár pillanat alatt meghalt. Szívzélülés ölte meg, valószínűleg a lelkesedés izgalmatól.

Pusztuló kolozsvári emlékeink. A „*Művészet*“ legújabb száma szomoruan emlékszik meg arról a műemlék rombolásról — kapcsolatban Márki Sándor dr. egyetemi tanárra városunk tanácsához beadott jelentésével, — melyet *Kolozsvárt* lelkiismeretlenül folytatnak, hatósági engedéllyel. A város tanácsa a történelmi emlékezetességű Bethlen-bátya megóvása és fentartása céljából a multban bizottságot

küldött ki, melynek hivatása lett volna a többi értékes műemléket (a főtéri Akontz-ház kapubejárátát, feliratos ajtó fejét, a régi Károlyina-kórház középső épületét, Básta-házat) lelkes gondjaiba venni. S mégis! A tanács által megadott engedély alapján a múlt hónapban nemcsak lerombolták mind a kettőt, hanem például a Básta-házba beépített faragott kövezet, melyek a Mikes gróf tulajdonos elhatározásából pedig az Erdélyi Muzeumot illették volna — eltírták, vagy összerombolták, sőt a jogos tulajdonosnak egy feliratos követ *pénzzel* kellett volna visszaváltania. Mostanában nyirbálták meg a városházzal szemben levő Teleki-ház mansard tetejét, hogy az épület magasabbra emelve s gipsz figurákkal eléktelenítve a laikus szemnek tetszetősebbé tegyék. Márki Sándor jelentésében felemlíti a műizlés romlásául a főtéri templomhoz ragasztott tornyot, a Mátyás-házat. A jelentés végül a következő Kolozsvárt országos avagy városi védelem alá helyezendő műemlékeket sorolja fel: — 1. Róm. kath. főtemplom a Mátyás-téren. 2. A farkas-utczai ev. ref. templom. 3. Kolozsmonostori apátság temploma. 4. Kegyesrendiek temploma. 5. Mátyás szülőháza, 6. A plebáni templom kapualja, 7. Ajtókeret a főtéri 18. sz. a., 8. Ugyanott az Akontz-ház kapualja, 9. A Kossuth-utczai unit. püspöki lak kapubejárata záró kövén a német lovagrend jelével, 10. Ferenczrendi kolostor (refektórium), 11. Hintz-ház belseje, 12. A vele szomszédos Kemény-ház ajtó kerete és pinczéje, 13. Ugyanott a Kárvaszi-ház kapu homloka és emeleti szobái, 14. A Hunwald bolt lépcsőházi ajtókerete, 15. Báthori (most Szatmári-ház) megmaradt részei, 16. A Deák-utcza 33. sz. alatti ház bejárója, 17. Ev. ref. koll. külső kapubejárója, 18. U. o. a papilak egyik főpárkányos ajtófele, 19. A Kossuth-utcza ág. hitv. papilak földszintjén egyik ajtókeret s a kapubejárát mellett egy ablakkeret, 20. Bánffy-palota, 21. Pákey Lajos majális-utcza házána renaissance kori faragvány, 22. A Betlen-bástya és az összes még meglévő városfalak. Több kegyelet és gond nyilvánuljon hát, bár a még megmaradt műemlékeink megőrzésében.

Csataemlék Alsó-Fehérmegyében. Alsó-Fehérmegye történelmi társulata a *miriszlói csata* színhelyén emléket állítottak fel. A felavatásra, a mely tegnap történt, 3000 főnyi közönség gyűlt össze. Ott volt Zeyk főispán a vármegye tisztikarával, Török Bertalan képviselő, a történelmi társulat választmánya, Nagy-Enyed és Gyulafehérvár város polgármesterei, mindkét városból vagy 500 tanuló és a szomszéd községek lakosai nagyszámban. Az ünnepélyt a földmivesek énekkara kezdte a Hymnusz-szal, mire Csató Dániel elnök a szo-

bor történetét és Török képviselő, alelnök a csata előzményeit és lefolyását adta elő lelkes beszédben. Az emléket Csathó elnök a megye közönségének gondjára bízta, mire Bánffy Kázmér megyei jegyző azt gondozásba átvette. Sándor miriszlói ref. esperes hatásos beszédet intézett a közönséghez, intvén őket a hazai emlékek kegyeletes tiszteletére és a hazaszeretetre. Azután megható imát mondott a hazáért. Végül a földmivesek énekkara a Szózatot énekelte. Az emléket a zalatna kőfaragó iskola növendékei készítették; öt méter magas a tetején a kegyeletet ábrázoló lángok, négy oldalán pedig szimbolikus faragványokkal és a vezérek neveivel van ellátva.

Kilencz éves honvéd százados. Országszerte azt beszélnek, hogy a budapesti orsz. honvédek menedékházban olyan honvédtisztek élvezik a ma még kizárólag 1848-as honvédeknek megillető nyugellátást, a kik 1848-ban 9—10—12 évesek voltak. Ha protekcióból, más *cizmen* adnak ilyeneknek akár a honvéd menházban is nyugellátást, nem lehet senkinek beleszólása, mert a menház ez idők szerint az állam által fenntartott intézet, a melyet a kormány újabban is kibővített, s így idővel, ha rendre fogynak a 48-asok, a későbbi kor veteránjai, kell hogy helyüket betöltsék nem de ráfogni az egykor 9—10 éves gyerkőczre, hogy ő is akkor honvéd, vagy pláne honvédtiszt volt, *nem szabad* ilyen *cizmen* állami ellátást által ki-tüntetésben részesíteni, hogy nem engedhető. A 48—49-es idők katonáinak halált meggyűlölközdelme iránt tartozunk azokkal a tisztelettel, hogy halálukig gyűlölközdelmeiket ne fogadjuk le *gyerekjátékká*, azt a nemzet, a nemzet kegyelete fontolgatás kegyeletből, valamint a küzdelmeik iránti hálás elismerésből, ne tüzdeljük meg piripilli vírággal, fakarddal és bodzafüppuskával s ne tegyük ezeket értéktelenné. Szentimrei menházi parancsnokot felkérjük, hogy lapunkban czáfolja meg ezt a hirtelést, mintha a menházban honvéd, vagy honvédtiszt *cizmen* olyanok is élveznek a nyugalmat és ellátást, a kik *körük-nél fogva* sem lehetnek igaz honvédek.

E felszólalásunkra a budapesti lapokban egyik könyvatosból átvett hirteljeszolgálatot okot. E hir szerint egy 9 éves fiu szolgálta századosi ranggal 1848-ban a hazát. A hirteljeszólás így szól:

Elgázolta a viczinális. A közvágóhídi átvétel előtt ma délután 5 órakor elgázolta a viczinális *Lambert József* 63 éves dijnokot, volt 48-as honvédszázados, kinek a *kegyelet* lovágták a bal lábát. A szerencsétlenül járt öreg ember *kegyelet* bevitték a Rókusba. (*Hircsarnok*: 1902. évi szeptember 12-én.)

6. Szvacsina Géza kir. tanácsos, polgármester ur beszéde.

7. Fenséges József főherczeg ur a szobrot *Fadrusz* János akadémiai szobrász művész ur vezetése mellett megtekinti.

8. „Mátyás király emlékezete“. Cantate. Szöllősy Attilától. Eneklik az egyesült dalkörök.

A szobor leleplezése alkalmából rendezendő ünnepély többi pontja a következő lesz.

Ő Felsége legmagasabb képviselőjének és a fenséges uralkodó ház ideérkező tagjainak fogadása.

A kir. kormány tagjainak fogadása.

A kolozsvári földészek hódolatának bemutatása.

Az egyesült dalkörök szerenádjá.

A város kivilágítása.

A leleplezési ünnepély után: A Mátyás király szülőházában Fenséges József Ágost főherczeg ur védnöksége alatt az Erdélyi Kárpát Egylet által berendezett néprajzi muzeum megnyitása és a magyar nők Erzsébet lobogójának Fenséges *Augusztá* főherczegnő, mint zászló-anya védnöksége alatt felavatása.

Ugyanez nap d. u. 3 órakor az Erdélyi Szép-művészeti Társaság műkiállításának megnyitása.

D. u. 4 órakor: Néprajzi fölvonulás a sétatéren. Rendezi: Erdélyi Kárpát Egylet.

Est. 5 órakor: A kolozsvári tanuló ifjúság hódoló fölvonulása.

7 órakor: Diszlocadás a Nemzeti Színházban. (Theater parte) a következő programmal.

Erkel. Hanyadi nyitány. Előadja a színházi zenekar. Vezető: Stephanides K. karnagy.

Prilog Jókai Móról. Szavalja: Tóvölgyi Margit.

Re: Erdélyi lakodalom. Előadják: a fölkért műkedvelők.

Est. 8 órakor: gr. Bethlen Bálint és dr. Szádeczky Lajos urak.

Est. fél 10 órakor bál a vármegyeházán.

Október 13-án, hétfőn d. e. 9 órakor a Ferencz József tud. egyetem központi épületének záróköletétele.

Délelőtt 10 órakor az igazságügyi palota záróköletétele.

Délelőtt 11 órakor a kis és középkereskedők zászlójának fölavatása Hegedüs Sándorné, mint zászló-anya védnöksége alatt.

Déli 12 és délután 1 órakor külön vonatok az Erdélyi Falkavadász Társaság zsuki falkavadász versenyére.

Visszatérés este 6 órára.

Ő Fenségeik elutazása.

Ezen a programmon, amint az természetes még lényeges változások lehetnek, mert hiszen még majdnem egy hónap választ el az országost ünnepély napjától.

Három Kossuth pohár Kolozsvárt. Kolozsvárt olyan pohár, amelyet Kossuth Lajos ajkaival érintett 3 darabban az idők szerint. Ezek a következők: 1. A

kolozsvári márczius 15. bizottság. Erről a bizottság 1898-ban kiadott évkönyve így szól:

E napra a bizottság megszerezte Kossuth Lajosnak egyik ivó poharát s az nap este a Központi szaloda disztermében adott társas estélyen *Sándor József* e pohárral tartott felköszöntőt. Évk. 23. lap.

Kossuth pohár.

Kossuth Lajos egyik poharát, mint elől, említették megszerezte a bizottság. E poharat ez évben ezüstbe foglaltatta a Deáky Albert elnök, Hory Béla pénztárnok fiainak kezdeményezése és vezetése alatt működött: 12—16 éves ifjakkból álló bizottság.

E pohárral a társas estélyen évről-évre felköszöntőt mond a bizottság által erre felkért egyén.

E felköszöntők összegyűjtése és a bizottság közlellyi kötetébe való kiadása jövőre szintén egyik feladatát képezi az irodalmi szakosztálynak, Ezuttal csupán emlékeztetőül kívántuk ezt felemlíteni.

Ugyan e helyen megjegyezzük, hogy a Kossuth ereklyék közül, egy márványasztalt is szerzett be a bizottság. Év. 337. lap.

2. A kolozsvári Kossuth Lajos asztaltársaság pohara. A Történelmi Lapok jelen számának 3. és 8. lapján ismertetjük e poharat. Kossuth Ferencz ajándékozta dr. Barabás Béla junius 1-én személyesen hozta Kolozsvárra. A poharat Sárga János kolozsvári ötvös hazafiak lelkesedéséből teljesen díjtalanul foglalta nemes fémbe készült s a 3. lapon látható serlegbe, Kossuth Lajos arcképével és jelmonddal.

3. Kuszó István birtokában van a harmadik pohár, amelyet Kossuth Lajos egykor ajkaival érintett. A harmadik poharat gróf Kreith Béla diszes selyem béléstokban junius végén ajándékozta a kolozsvári orsz. történelmi ereklye-muzeum örének. A pohár talapzatán a sajátkezű igazoló irat áll:

Bizonyitom, hogy ez a pohár Magyarország volt kormányzójának, Kossuth Lajosnak, szeretett bátyámnak tulajdona volt, Budapest, 1898. szept. 25.

Rutkayné Kossuth Luja.

A felakasztott Kossuth szobor másolata.

E hó 18-án estére készített el Bertha Mihály kolozsvári szobrász a felakasztott Kossuth szoborról 40 másolatot. A gyönyörűen sikerült példányokat azonnal lefoglalták a muzeum intézői. A műterem most sürgősen készíti a többi példányokat. A szobor alá gipszből egy külön talapzatot készítettek, azon ez a felirat áll:

E szobor eredetijét (mely öntött vasból készült 3 kgr. súlyu 27 cm. magas) Kossuth Lajos helyett felakasztotta az osztrák önkény. Kovács Lőrincz komáromi őrnagy nagybányai lakos birtokába kerítvén, halálúig őrizte. Az egykor felakasztott szobrot most az Országos Történelmi Ereklye-muzeum kegyelettel őrszi s a születési nap századik évfordulója emlékére 1902. szept. 19-én, Bertha Mihály kolozsvári szobrászszal erről készíttette e teljesen hű másolatot.

Francia felolvasás Kossuth Lajosról. Most, midőn az egész ország lángoló lelkesedéssel készül a legnagyobb magyar emlékének kegyeletes megünneplésére, illő tudomást vennünk minden olyan mozzanatról, mely annak az általános nagy ünneplésnek bármily csekély részét alkotja. Ilyenek azok a szűkebb körű Kossuth-ünnepélyek, melyek az országban itt is, ott is már augusztus végén megkezdődtek. Egy ilyen lélekemelő jelenete volt annak a készülöben levő impozáns ünnepnek, az a Kossuthról szóló felolvasás is, melyet szept. 13-án délután a kolozsvári felsőbb leányiskolában volt alkalmunk hallani. Ezt a felolvasást a leányiskola jeles, hazafias lelkű igazgatónőjének unokaöccse, *de Gerando* Félix tartotta, arisztokrata hölgyekből és számos iskolai tanítónő és növendékekből álló közönség előtt. Szemünkben az igazi meghatottság könnyeivel hallgattuk, amint ez a Párisban született s alig tizenégy éves fiatal ember, francia nyelven, több mint egy órai előadásban ismertette Kossuth Lajos életét, pályáját, szerepét a negyven-nyolczas nagy idők mozgalmában és az emigrációban, — haláláig, mely az egész nemzetet megrendítette és gyászba borította. Szép felolvasásának legsikerültebb részei voltak azok, ahol Kossuth Lajos beszédeit hatásos, ügyes francia fordításban tolmácsolta. És ez a felolvasás, azonkívül, hogy szép számú hallgatóságának meleg és őszinte óvációiiban részesült, megérdemli, hogy nyilvánosan is megdicsérjük. A kis *de Gerando* Félix, akinek édes anyja egy *Teleki grófnő*, nem feledkezett meg arról, hogy külföldi születése és neveltetése dacára magyar földhöz is szorosabb kötelekek fűzik. S ha jól tudjuk, akadtak nálunk testületek, akadtak *városok*, melyek nyíltan kimondták, hogy *nincs szándékukban egyáltalán megülni a küszöbön levő nagy évfordulót*. Ezek talán leczkét vehetnének a hazafiságból, attól a perfekt francia mágnás ifjutól . . . E kis tanulság végett emlékeztünk meg főleg erről a különben teljesen családias jellegű Kossuth-ünnepélyről.

Elismerés a sümegi museum megalapítójának. Sümegen Darnay Kálmán több éven keresztül lelkes buzgalommal szentelte istentől nyert kiváló tehetségét arra, hogy a magyar történelem számot tevő tárgyait össze gyűjtse és a nemzet számára a pusztulástól megmentse. Lelkes buzgalmát, sikeres fáradozását többen igyekeznek félre magyarázni ama szakférfiak körül a kiknek *hivatása* művelni azt a mezőt, a melyen Darnai mint önkéntes vállalkozó teljes oda-adással munkálkodott. A „*czéhbeliek*“ kicsinylése, Darnait nem lankasztotta. Érezte, tudta, hogy neki küldetése van összegyűjteni és megmenteni a nemzet számára azokat az emlékeket,

a melyek dokumentumai a magyar nemzet multja, története egyes részleteinek.

Szívós kitartása, lankadatlan munka kedve bámulatosan szép eredményt ért el. Gazdag gyűjteményéről, mit a nemzet számára össze hozott részletes ismertetést közölt a Budapesti Hírlap egy tárcza cikkelyben. Ám ez sem volt elegendő arra, hogy elenyésztesse egyes hivatásos férfiak kicsinylését a lelkes férfiú buzgalmával szemben. Most azonban a miniszternek is fülébe jutott a lelkes férfiú hazafias és nemzeti szempontból hálára és elismerésre méltó tevékenysége.

Városa is szépen megemlékezett róla. E megemlékezésről szóló hirt a Magyar Paizs nyomán itt közöljük :

Elismerés. Dr. Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter megleghangu elismerő és köszönő levelet intézett *Darnay* Kálmán ismerősümei régésznek, a közművelődés terén kifejtett áldozatteljes munkásságáért. Országos régészeti muzeumának felállításáért ugyancsak *Sümeg* város is kifejezte köszönetét és elismerését jegyzőkönyv alakjában.

Mátyás szobor leleplezése. Hollós Mátyás király szobrát a nemzet áldozatából Kolozsváron most állítják fel. A jeles mester, Fadrusz János szobrász szorgalmasan dolgozik a szobor felállításán. Kolozsvár város most bocsátotta ki meghívókat az ünnepélyre, melynek részleteiről tudósítást fogunk közölni. A leleplezés országos ünnep lesz. Az ünnep sorrendje ez :

A *Mátyás-szobor leleplezési ünnepének sorrendje*. A Mátyás király szoborleleplezési ünnepélyét rendező bizottság e hó 13-án délután gróf *Béldi* Ákos főispán elnöklete alatt tartott ülésén megállapította a szobor leleplezési ünnep sorrendjét.

Az ünnepélyt október 12-én d. e. 9 órakor Mátyás király-téri templomban tartandó ünnepi istentisztelet nyitja meg, melyen gr. *Majláth* Gusztáv Károly püspök fog pontifikálni.

Délelőtt 10 órakor fölvonulás a szoborhoz, kijelölt helyekre. A leleplezési ünnep programja e

1. Szózat, éneklik az egyesült dalkörök.
2. *Szél* Kálmán m. kir. miniszterelnök ur üdvözlő beszéde.
3. Fenséges *József* főherczeg ur elrendeli a szobor leleplezését.
4. A szobor lelepleztetik, miközben a város összes templom-tornyaiban megkondulnak a harangok, a katonaság disztüzet ad, s a dalkörök a Hymnus éneklik.
5. *Hegedüs* Sándor v. b. t. t. ur, a szobor-bizottság elnökének beszéde.